

Comunitatea WatchDog.MD

Raport analitic

Imaginea actorilor internaționali în știrile TV din Republica Moldova

Autor: Tatiana Cojocari

Monitorizare și colectare date:
Rodica Pîrgari, Gabriela Revenco și Andrei Rusu

Chișinău
Iulie 2023

Declinarea răspunderii

Acest raport a fost elaborat în cadrul proiectului „Consolidarea calității și capacității de informare a presei independente” implementat de către Comunitatea WatchDog.MD cu sprijinul Fundației Naționale pentru Democrație (National Endowment for Democracy).

Materialul a fost realizat la solicitarea Comunității WatchDog.md în baza datelor furnizate de către echipa proiectului. Responsabilitatea pentru conținutul documentului și interpretarea datelor îi revine autoarei. Responsabilitate pentru acuratețea datelor furnizate pentru elaborarea acestui raport revine în totalitate echipei WatchDog.md.

Mulțumiri

Acest raport analitic este fundamentat pe efortul continuu de monitorizare și colectare a datelor realizat de către comunitatea WatchDog.md. Autoarea aduce mulțumiri membrilor echipei implicate în prezentul proiect pentru sprijinul oferit în interpretarea datelor.

Pe parcursul redactării raportului autoarea a beneficiat în mod special de sprijin, sugestii și redactare din partea Ecaterinei Mișcișina și a lui Valeriu Pașa.

Cuprins

<u>INTRODUCERE</u>	<u>4</u>
NECESITATEA UNUI ASTFEL DE STUDIU	4
METODOLOGIA DE LUCRU	5
STRUCTURA STUDIULUI	8
<u>CONSTATĂRI GENERALE PRIVIND SPAȚIUL AUDIOVIZUAL DIN REPUBLICA MOLDOVA</u>	<u>8</u>
CONCLUZIILE MONITORIZĂRIILOR EFECTUATE PENTRU PERIOADA OCTOMBRIE- NOIEMBRIE 2022	10
<u>CONSTATĂRI ȘI TENDINȚE ALE POSTURILOR TV MONITORIZATE ÎN PERIOADA DECEMBRIE 2022 – FEBRUARIE 2023</u>	<u>11</u>
GRUPUL STATELOR, LIDERILOR ȘI ENTITĂȚILOR SUPRASTATALE OCCIDENTALE ÎN ȘTIRILE TV	17
REFLECTAREA UCRAINEI ÎN ȘTIRILE TV	23
FEDERAȚIA RUSĂ, BELARUS, UNIUNEA EUROASIATICĂ ȘI OTSC	26
Analiza impactului narativelor propagandei ruse asupra percepției publice.....	29
TURCIA ȘI CHINA – ÎN ȘTIRILE TV	32
<u>CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI</u>	<u>34</u>

Introducere

Comunitatea WatchDog.MD a lansat în 2022 o inițiativă prin care monitorizează reflectarea subiectelor internaționale în știrile TV din Republica Moldova. Efortul este sprijinit de către National Endowment for Democracy (NED) în cadrul proiectului „Consolidarea calității și capacității de informare a presei independente”. Acest raport prezintă principalele tendințe identificate la nivel național ca urmare a monitorizării spațiului mediatic televizat în perioada decembrie 2022- februarie 2023, și oferă o scurtă analiză și contextualizare a concluziilor identificate. Materialul este al doilea ca număr dintr-o serie de studii în proces de apariție. Anterior, în februarie 2023, a fost prezentat primul studiu intitulat Reflectarea principalilor actori geopolitici în știrile TV din Republica Moldova în noiembrie 2022¹.

Scopul urmărit în cadrul acestui demers este acela de a înțelege cum este structurată și formată opinia publică referitor la liderii politici internaționali și statele externe. Unul dintre obiectivele principale este măsurarea influenței știrilor TV autohtone în modelarea percepției publice și a preferințelor geopolitice ale cetățenilor din Republica Moldova.

Pentru a răspunde la acest obiectiv, echipa WatchDog.MD urmărește ce văd oamenii în buletinele de știri difuzate zilnic la TV despre actorii internaționali; estimează și determină impactul știrilor în funcție de popularitatea posturilor TV selectate; și evaluează contextul în care diferite posturi TV prezintă și menționează pe cei mai importanți lideri mondiali și țările pe care le conduc. Subsumat, aceste trei direcții contribuie la înțelegerea imaginii create de către televiziune asupra statelor externe prin intermediul celor mai urmărite posturi TV din Republica Moldova.

Proiectul nu este primul de acest fel în portofoliul comunității ci reprezintă o continuare a direcției lansate încă din 2018 prin studiul „Conținutul spațiului informațional televizat din Republica Moldova și felul în care acesta modelează comportamente electorale”². Principala concluzie reieșită din studiu a fost că Federația Rusă domină spațiul informațional în ceea ce privește știrile de politică externă, iar prin urmare acest fapt influențează gradul de încredere crescut în Vladimir Putin care la acel moment era de peste 60% de respondenți din Republica Moldova.

Necesitatea unui astfel de studiu

Unul dintre argumentele general acceptate și susținute de rezultatele numeroaselor cercetări este că mass media, în toate formele sale, are un impact puternic asupra vieții cotidiene. În special media este influentă în modelarea credințelor și percepțiilor despre lumile proprii și cele exterioare. Spre exemplu Marco Dohle și Uli Bernhard de la Departamentul de comunicare

¹ Studiul poate fi accesat la: <https://www.watchdog.md/2023/02/28/raport-reflectarea-principalilor-actori-geopolitici-in-stirile-tv-din-republica-moldova-in-luna-noiembrie-2022/>

² Consultarea materialul se poate face la: https://watchdog.md/wp-content/uploads/2018/02/Studiu-WATCHDOG_propaganda-rusa-la-TV-

și studii media, Universitatea „Heinrich Heine” din Düsseldorf, în baza studiilor internaționale existente, constată influența mass-media asupra atitudinilor, opiniilor politice și comportamentului de vot în era digitală³. Totuși, este necesar de reținut că influența mass-media este modelată de mai mulți factori, cum ar fi: emoția provocată de conținutul știrilor (dezirabile/indezirabile social), tipul de cultură (individualistă/colectivistă), nivelul de educație, percepții existente despre grupul de apartenență (in-group) și grupul extern (out-group). Așa cum arată sociologul Septimiu Chelcea⁴, de regulă avem tendința de a-i considera pe membrii grupului de apartenență asemănători nouă și pe membrii altor grupuri diferiți de noi, ceea ce ne influențează gradul de credibilitate asupra surselor media. Altfel spus, este firesc ca o persoană care se identifică cu spațiul civilizațional rus să aibă o percepție mai favorabilă față de statele pe care le consideră parte din acest spațiu și să fie mai sceptică față de tot ce vine din exteriorul acestuia. La fel cum o persoană cu valori liberale va căuta să se identifice cu statele care în percepția acesteia sunt democratice.

Aceste constatări sunt mai ales actuale în contextul invaziei ruse în Ucraina când rolul mass-media în reflectarea evenimentelor internaționale a devenit unul crucial în înțelegerea obiectivelor de politică externă a actorilor internaționali. Reieșind din faptul că spațiul informațional din Republica Moldova a fost dominat de media de limbă rusă, știri și emisiuni televizate din Federația Rusă, felul în care în momentul de față sunt prezentați liderii politici externi, de la Vladimir Putin și până la Joe Biden, precum și felul în care este pus accentul pe acțiunile acestora și a țărilor pe care le conduc pot fi decisive în influențarea preferințelor geopolitice ale cetățenilor țării. La rândul lor, preferințele de politică externă ale populației influențează pe cele interne, întrucât la nivel național, fiecare dintre principalele partide politice din Moldova are un vector extern. Astfel, necesitatea demersului de monitorizare a mass mediei naționale este un pas decisiv în procesul complex de înțelegere și explicare a dinamicii sociale și politice din Republica Moldova.

Metodologia de lucru

Abordarea de lucru stabilită în cadrul proiectului are ca reper principal rezultatele Barometrului de Opinie Publică (BOP) din noiembrie 2022⁵ realizat de către Centrul de Studii Sociale și Marketing „CBS-Research” la comanda Institutului de Politici Publice. În baza datelor furnizate de BOP: au fost stabilite principalele surse de informare a populației după gradul de încredere declarat în sondaj; au fost selectați principalii subiecți monitorizați; s-a efectuat o estimare ponderată a impactului fiecărui post TV ales spre a fi monitorizat în conformitate cu popularitatea acestuia reieșită din sondaj.

³ Vezi Dohle, Marco, Bernhard, Uli (2016). Third-person effect and influence of presumed media influence approach revisited”, în Vowe, Henn (eds.). The Evolution Political Communication in the Online World. Theoretical Approaches and Research Designs. (pp. 103-117). New York, Routledge.

⁴ Chelcea, Septimiu (2006). Opinia publica. Strategii de persuasiune și manipulare. Editura Economică.

⁵ Sondajul este disponibil aici: <https://ipp.md/wp-content/uploads/2022/12/Sondajul-BOP-noiembrie-2022.pdf>

Prin urmare, s-a constatat necesitatea monitorizării buletinelor de știri a opt dintre toate televiziunile pe care respondenții le-au menționat ca fiind printre cele 3 posturi TV de la care se informează cel mai des.

Aceste posturi sunt: **Jurnal TV, Moldova 1, Pro TV Chișinău, Prime TV, TV8, NTV Moldova, Primul în Moldova și RTR Moldova.** Începând cu luna octombrie 2022, este sistematizat conținutul buletinelor difuzate în prime-time (18:00-23:00) în zilele de duminică până joi. Fiecărui post TV îi revine un singur buletin de știri pe zi. S-a selectat monitorizarea zilelor de duminică în schimbul zilelor de vineri și sâmbătă deoarece s-a observat o descreștere a numărului știrilor externe în zilele de weekend (vineri și sâmbătă). Suplimentar, în zilele de duminică sunt difuzate buletine de știri de sinteză, cuprinzând cele mai importante evenimente a săptămânii care se încheie.

Au fost selectați, pentru a se urmări în buletinele de știri, următorii subiecți: **Ucraina** și Volodîmîr (Volodimir) **Zelenski, Federația Rusă** și Vladimir **Putin, Belarus** și Aleksandr **Lukașenko, Statele Unite ale Americii** și Joe **Biden, România** și Klaus **Iohannis, Franța** și Emmanuel **Macron, Germania** și Olaf **Scholz, Marea Britanie** și Liz Truss/Rishi **Sunak, Turcia** și Recep Tayyip **Erdogan, China** și Xi **Jinping**, precum și Cehia și Lituania.

De asemenea, sunt monitorizate entitățile suprastatale **Uniunea Europeană (UE)** și președintele Comisiei Europene, Ursula von **der Leyen, Alianța Tratatului Nord-Atlantic (NATO)** și **Organizația Tratatului de Securitate Colectivă (OTSC)**. Monitorizarea include 12 țări, 4 entități internaționale și 11 lideri străini din Europa, America de Nord și Asia.

Fiecărui subiect dintre cei monitorizați i se atribuie câte un punct pentru fiecare știre în care a fost menționat. Dacă subiecți diferiți sunt menționați în aceeași știre, fiecare va primi la rândul său câte un punct.

Totodată, fiecare știre este evaluată de către monitori prin prisma atribuirii indicatorilor pozitiv, negativ sau neutru. În dependență de felul în care este scrisă, montată, prezentată știrea, în funcție de accentele și tematica știrii, aceasta poate să prezinte subiectul monitorizării în lumină pozitivă, negativă sau neutră. Atribuirile indicatorilor pot fi așadar interpretabile în dependență de cum se estimează că va fi percepută știrea de către publicul larg.

Sistematizarea și interpretarea scorurilor obținute din monitorizarea știrilor dintr-o anumită perioadă calendaristică se realizează prin procesul de corelare a datelor cu rezultatele furnizate de sondajul BOP noiembrie 2022 și sondajele realizate lunar de Comunitatea WatchDog.MD sau alte organizații credibile din perspectiva echipei de proiect. Pentru perioada de referință selectată în acest raport (decembrie 2022- februarie 2023) datele vor fi corelate cu Sondajul socio-politic din ianuarie 2023⁶ și februarie- martie 2023⁷ realizat de Centrul de Studii Sociale

⁶ Vezi detalii despre sondaj aici: <https://www.watchdog.md/2023/02/03/comunitatea-watchdog-md-a-prezentat-rezultatele-unui-sondaj-de-opinie/>

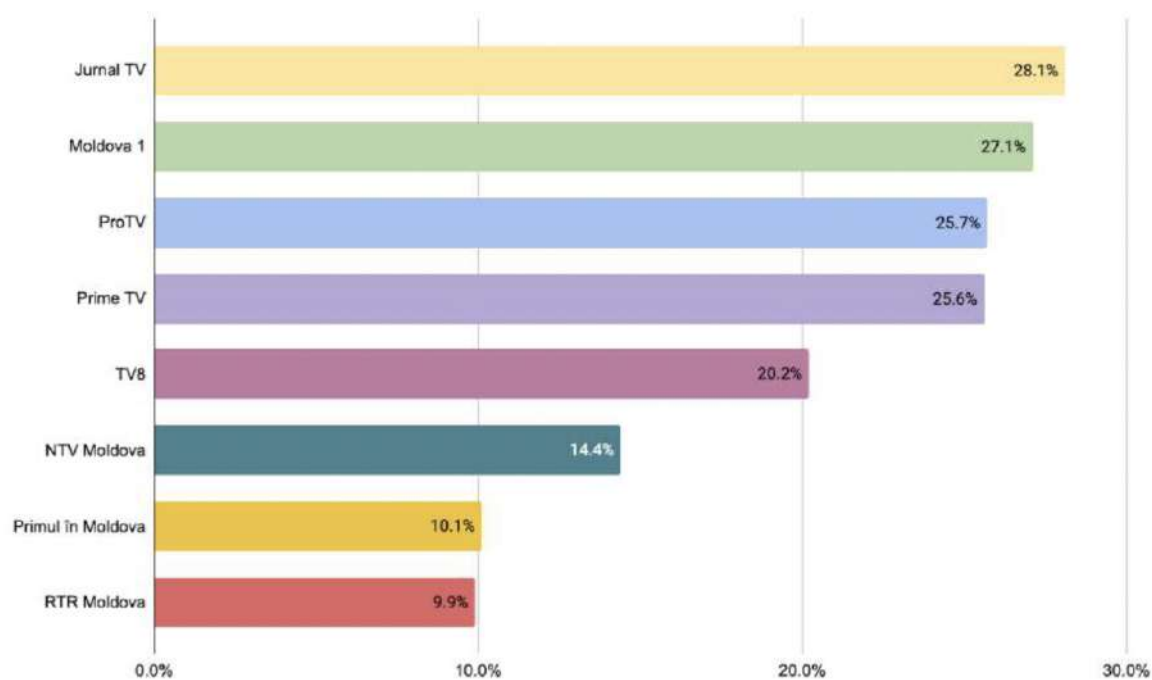
⁷ Și aici: <https://www.watchdog.md/2023/03/09/watchdog-md-community-presented-the-results-of-the-second-opinion-poll/>

și Marketing „CBS-Research” pentru Comunitatea WatchDog.MD și raportate comparativ la Barometrul de Opinie Publică din 2022 și 2021.

Începând cu luna decembrie 2022, metodologia de lucru **a suferit modificări** ca urmare a suspendării licențelor de emisie a câtorva servicii media audiovizuale de televiziune pe perioada stării de urgență declarată în Republica Moldova în contextul războiului rus în Ucraina. Printre acestea fiind și **Primul în Moldova, RTR Moldova, NTV Moldova** posturi care reprezintă obiectul monitorizării din cadrul acestui proiect⁸. În consecință, începând cu data de 16 decembrie 2022, s-a continuat monitorizarea conținutului media a doar cinci posturi TV din cele opt inițial selectate fără cele trei a căror licență a fost suspendată. Astfel, orice referire în acest studiu la posturile **Primul în Moldova, RTR Moldova, NTV Moldova** reflectă o evaluare parțială aferentă primei jumătăți a lunii decembrie 2022 (04-15 decembrie 2022).

Dat fiind modificarea metodologiei de lucru, în prezentul raportul nu se vor regăsi reprezentări ale ponderilor care reflectă impactul estimat al mențiunilor identificate per post TV monitorizat asupra populației. Cu toate acestea, este necesar să reiterăm că, așa cum s-a constatat în raportul anterior, posturile Jurnal TV, Pro TV, Moldova 1 și Prime TV sunt cel mai frecvent menționate în rândul preferințelor utilizatorilor TV (vezi grafic 1). Prin urmare, aceste posturi ar avea un impact considerabil mai mare în formarea opiniei publice comparativ cu cele trei posturi a căror licență a fost suspendată. Apreciem că pentru lunile decembrie 2022 – februarie 2023 se menține predominanța și importanța celor 5 canale monitorizate constant a căror impact estimăm că a crescut ușor în contextul restrângerii opțiunilor din spațiul mediatic autohton. Cu toate acestea, dat fiind grupul țintă diferit al celor 8 canale TV, este eronat să anticipăm că utilizatorii posturilor a căror licență a fost suspendată s-au reorientat în totalitate către cele 5 monitorizate în acest raport. Așadar, interpretarea impactului reprezentării subiecților monitorizați de către posturile vizate trebuie realizată cu precauție, deoarece aceasta ne oferă doar o parte din imaginea completă a spațiului audiovizual din Republica Moldova.

⁸ Vezi Dispoziția nr. 54 din 16 decembrie 2022 emisă de Comisia pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova:
https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/dispozitia_cse_a_rm_nr.54_din_16.12.2022_r_0.pdf

Grafic nr.1. Impactul estimat al fiecărei televiziuni în conformitate cu calculul ponderii aferent procentului de respondenți care au indicat respectivul post TV printre cele trei din care se informează cel mai des (conform BOP 2022). Dacă o televiziune are 40% pondere, înseamnă că este o sursă importantă de informare pentru 40% din cetățeni.

Structura studiului

Raportul este organizat în trei secțiuni. Prima secțiune oferă o imagine generală despre spațiul audiovizual din Republica Moldova venind să întărească argumentul importanței monitorizării posturilor TV la nivel național. A doua secțiune prezintă un scurt rezumat a celor mai importante rezultate reieșite din raportul Comunității WatchDog.MD lansat în luna februarie 2023. Studiul continuă cu prezentarea datelor și a principalelor tendințe de portretizare a subiecților monitorizați identificate la posturile TV selectate în perioada de referință. Secțiunea este structurată în teme predominante: actori occidentali, Ucraina, Rusia, China și Turcia. De asemenea, prezintă argumentativ câteva idei menite să sugereze posibila discrepanță dintre rezultatele monitorizării media TV și percepția populației măsurată în sondajele realizate recent de către Comunitatea WatchDog.MD.

La final, a treia secțiune oferă cele mai relevante concluzii ale studiului reieșite din analiza datelor din perioada de referință.

Constatări generale privind spațiul audiovizual din Republica Moldova

În Republica Moldova, televiziunea rămâne una dintre cele mai importante surse de informare atât referitor la știrile interne cât și cele externe. Aceasta este ușor depășită de către internet cu rețelele de socializare, care în ultimii ani aproape că și-a triplat accesările zilnice în rândul respondenților, ajungând de la 24% în 2010 la 73.8% în 2022 (BOP 2021 anexe⁹ și BOP noiembrie 2022¹⁰). Totuși, în ciuda prognozelor de surclasare a televiziunii de către internet, televiziunea nu a coborât niciodată sub pragul de 50% în accesarea zilnică de către respondenți, atingând cel mai mare scor între anii 2008-2015 aproximativ 87% și ajungând în prezent la aproximativ 63.6% (BOP noiembrie 2022).

Conform BOP noiembrie 2022, internetul depășește ușor televiziunea în ceea ce privește principala sursă de informare reprezentând 45% față de televiziune care este sursa primară de informare pentru 41% dintre respondenți. Însă cumulativ cifrele pentru prima sursă de informare și cea secundară indică că televiziunea depășește internetul. Mai mult, televiziunea câștigă teren când este vorba de furnizarea informațiilor cu privire la țară și străinătate fiind preferată de 55.8% dintre respondenți față de site-uri informaționale accesate de 35% și rețele de socializare - 39.7% respondenți.

De precizat că televiziunile și radioul ruse sau de limbă rusă reprezintă în continuare sursa primară de informare pentru 19.9% dintre respondenți, pe când televiziunile și radioul românești și de limbă română sunt urmărite de către 16.1%.

Cu toate acestea, televiziunea pierde la gradul de încredere manifestat de respondenți. Astfel, 31.8% respondenții au declarat că internetul este o sursă de informare mai sigură și doar 24.5% consideră acest lucru despre televiziune. Însă media audiovizuală autohtonă totuși se menține la un nivel de încredere constant în rândul populației, fiind apreciată ca sursă credibilă de către puțin mai mult de jumătate dintre cetățeni – 51.5%.

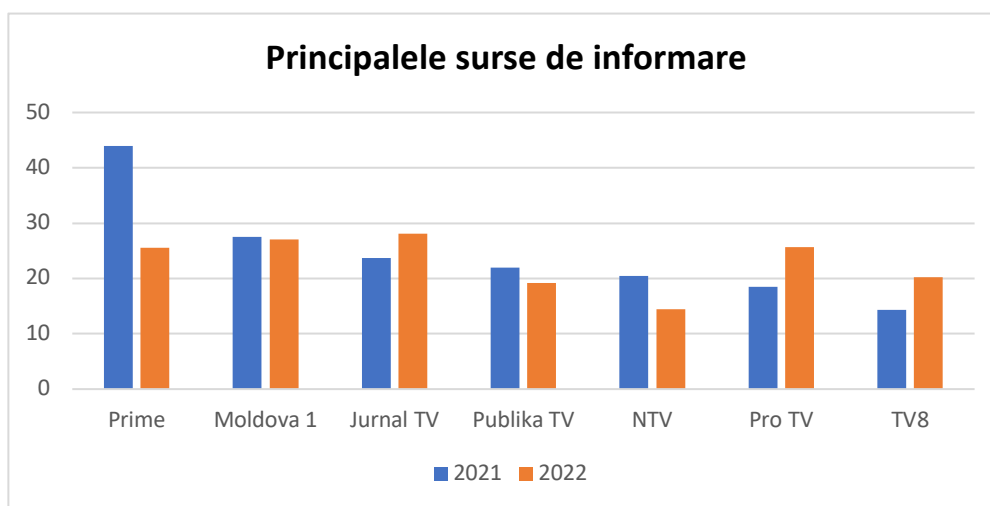
Agresiunea rusă față de Ucraina și măsurile guvernamentale adoptate pentru a reglementa spațiul mediatic autohton au generat o schimbare considerabilă în rândul populației față de preferințele surselor de informare.

La aproape doi ani de la penultima măsurare a încrederii respondenților din Republica Moldova în mass-media (BOP februarie 2021), observăm o scădere semnificativă a atitudinii consumatorilor față de mass-media din Rusia sau de limbă rusă. Respectiv în 2021, 42.9% dintre respondenți își arătau încrederea sau o oarecare încredere în sursele de informare ruse/de limbă rusă. În 2022 doar 23.3% dintre respondenți mai consideră că aceste surse sunt de încredere (BOP noiembrie 2022). În schimb, gradul de încredere față de sursele de informare din Ucraina, România și UE rămâne relativ constant cu ușoare oscilații pozitive.

⁹ Anexa BOP poate fi accesată aici: https://ipp.md/wp-content/uploads/2021/02/BOP_02.2021_anexa.pdf

¹⁰ Sondajul poate fi consultat aici: <https://ipp.md/wp-content/uploads/2022/12/Sondajul-BOP-noiembrie-2022.pdf>

Remarcabil este și faptul că posturile TV a căror licență a fost suspendată în decembrie 2022 au decăzut din topul surselor preferate de informare încă din noiembrie 2022. Totuși cel mai mult și-a pierdut notorietatea postul Prime, apreciat în 2021 ca fiind primul în rândul celor mai favorite trei canale TV, de la 44% în 2021 la 10.1% în 2022, urmat de RTR Moldova de la 22.6% la 9.9% și NTV de la 20.5% la 14.4%. În graficul de mai jos se poate observa cum au variat preferințele respondenților față de 8 posturi TV din 2021 până în 2022 conform datelor barometrelor de opinie realizate de Institutul de Politici Publice.

Grafic nr.2. Posturi TV care au fost evaluate ca fiind cele mai importante ca urmare a frecvenței de utilizare a respondenților conform BOP 2021 și BOP 2022.

Merită de punctat că, dacă posturi precum Prime sau Moldova 1 sunt relativ echivalente la distribuția preferințelor pe naționalități și/sau limbă, NTV și RTR sunt printre favoritele cetățenilor care se identifică cu alte categorii etnice și/sau vorbitori de limbă rusă. Pe când posturile Jurnal TV, Pro TV și TV8 sunt mult mai frecvent menționate ca principalele surse de informare pentru cetățenii care se identifică drept vorbitori de limbă română.

Concluziile monitorizărilor efectuate pentru perioada octombrie- noiembrie 2022

Conform estimărilor comunității WatchDog.MD, dintre cele opt posturi de televiziune monitorizate în perioada octombrie - noiembrie 2022, posturile Jurnal TV, Pro TV și TV8 au avut cel mai mare impact acoperind spațiul mediatic în proporție de 56.8%¹¹. Prin comparație, grupului televiziunilor RTR Moldova, Primul în Moldova și NTV Moldova 1 i-a revenit ponderea de 19.2% care reflectă impactul acestora în spațiul audiovizual autohton.

¹¹ Raportul poate fi consultat aici: <https://www.watchdog.md/2023/02/28/raport-reflectarea-principalilor-actori-geopolitici-in-stirile-tv-din-republica-moldova-in-luna-noiembrie-2022/>

Tot aceste posturi TV (RTR Moldova, Primul în Moldova și NTV Moldova) au fost și cele care au reflectat cel mai frecvent într-o lumina negativă actorii occidentali (SUA, UE, NATO) și Ucraina. Acestea, de exemplu, au fost singurele posturi TV care au plasat Uniunea Europeană și pe Ursula von der Leyen în context negativ, iar mențiunile negative ale Ucrainei și ale lui Volodîmîr Zelenski în știrile acestor posturi au depășit cu mult pe cele pozitive.

Pe de altă parte, Rusia și Vladimir Putin au fost menționați în context pozitiv la Primul în Moldova și RTR Moldova în 20% dintre cazuri, iar la NTV Moldova în 5% dintre cazuri.

Per total ponderea cea mai mare în știrile televizate monitorizate difuzate de cele opt posturi TV i-a revenit Federației Ruse, care în majoritatea cazurilor a fost reflectată în context negativ. Urmată de informațiile despre Ucraina și Uniunea Europeană.

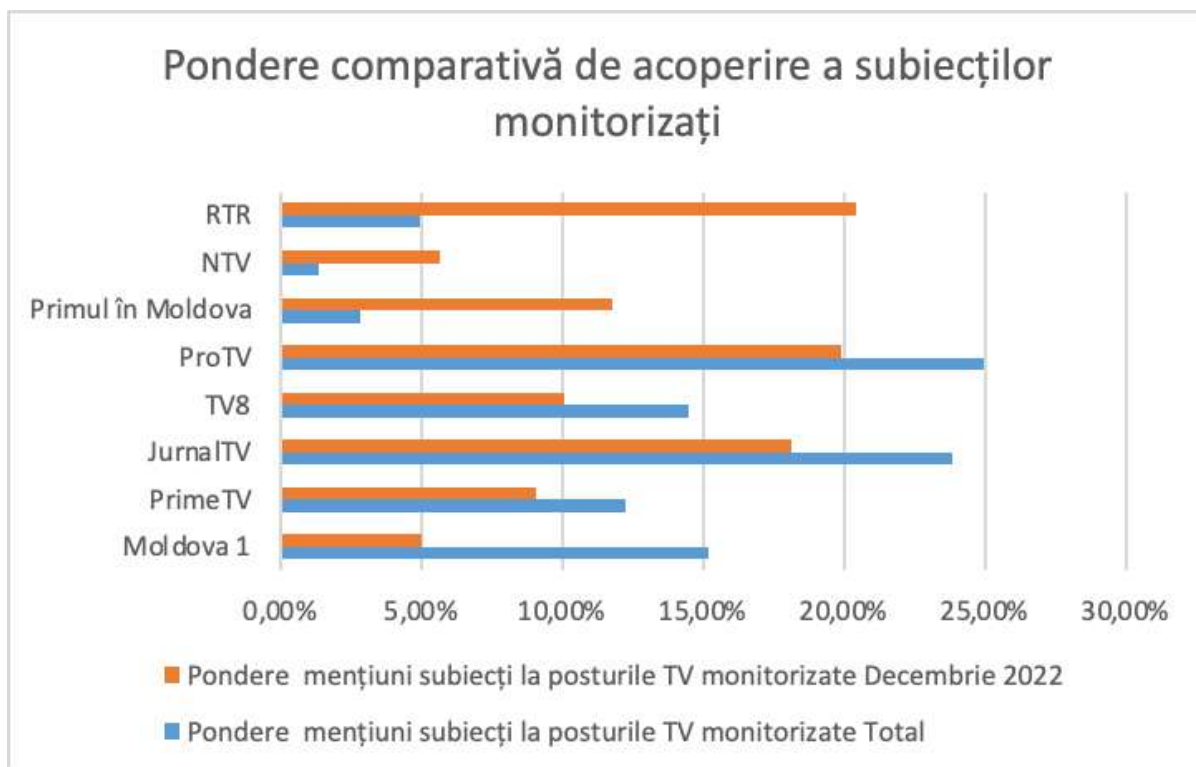
În studiul anterior s-a constatat că numărul și impactul știrilor negative despre Rusia și Vladimir Putin a fost semnificativ mai mare:

- decât a mențiunilor pozitive sau neutre;
- comparativ cu oricare alt stat și lider monitorizat.

Constatări și tendințe ale posturilor TV monitorizate în perioada decembrie 2022 – februarie 2023

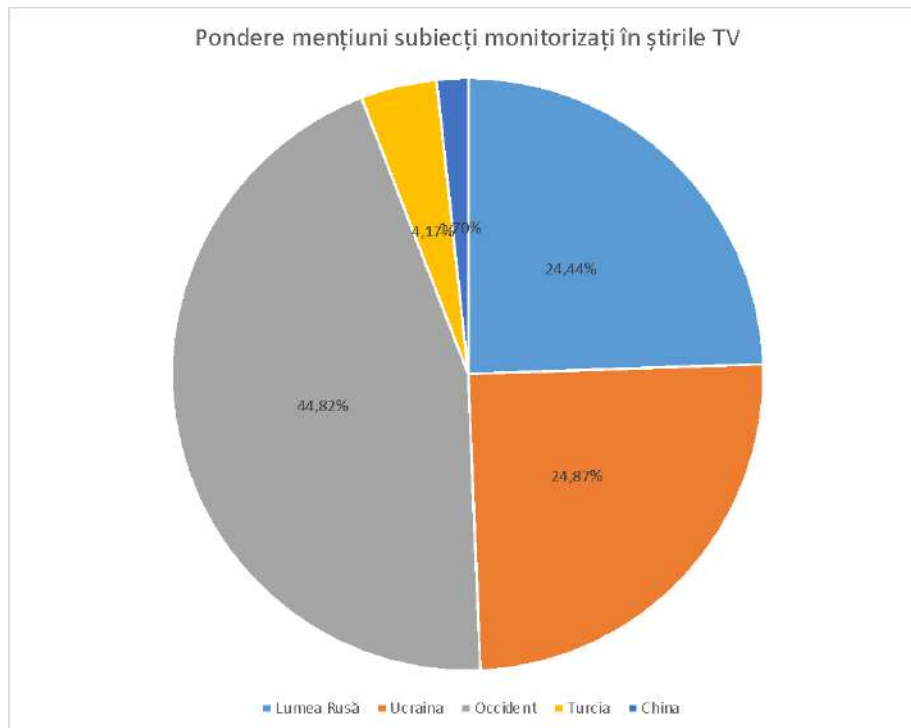
În perioada monitorizării știrilor din prime-time (04.12.2022 – 23.02.2023), subiecții selectați au atins cumulativ un număr de **5879 de mențiuni**. Cel mai des subiecții au fost reflectați în știrile posturilor Pro TV – 24.97% (1468 de mențiuni) și Jurnal TV – 23.86% (1403 de mențiuni). Posturile a căror licență a fost suspendată au avut în cele două săptămâni de emisie din decembrie 2022 cumulativ 9.24% dintre mențiuni.. Respectiv 4.98% (293 de mențiuni a subiecților) i-a revenit postului RTR, 2.87% (169 de mențiuni) Primul în Moldova și respectiv 1.38% (81 de mențiuni) au fost identificate la NTV (vezi Grafic 3).

Totuși, este necesar de precizat că, raportându-ne la perioada în care cele trei posturi cu licență suspendată au difuzat știri de politică externă (04-15 decembrie 2022), ponderea acestora a fost de 37.8% comparativ cu restul de cinci posturi monitorizate în aceeași perioadă. Cele mai multe știri care vizau subiecții monitorizați în perioada respectivă au fost difuzate de postul TV RTR care a avut o pondere de 20.40% din totalul de mențiuni, depășind Jurnal TV și ProTV. Putem estima astfel că, în lipsa suspendării licenței de emisie, postul RTR ar fi reprezentat sursa TV care oferă cele mai multe știri despre actorii internaționali, deși per total are o popularitate mai mică în rândul telespectatorilor.

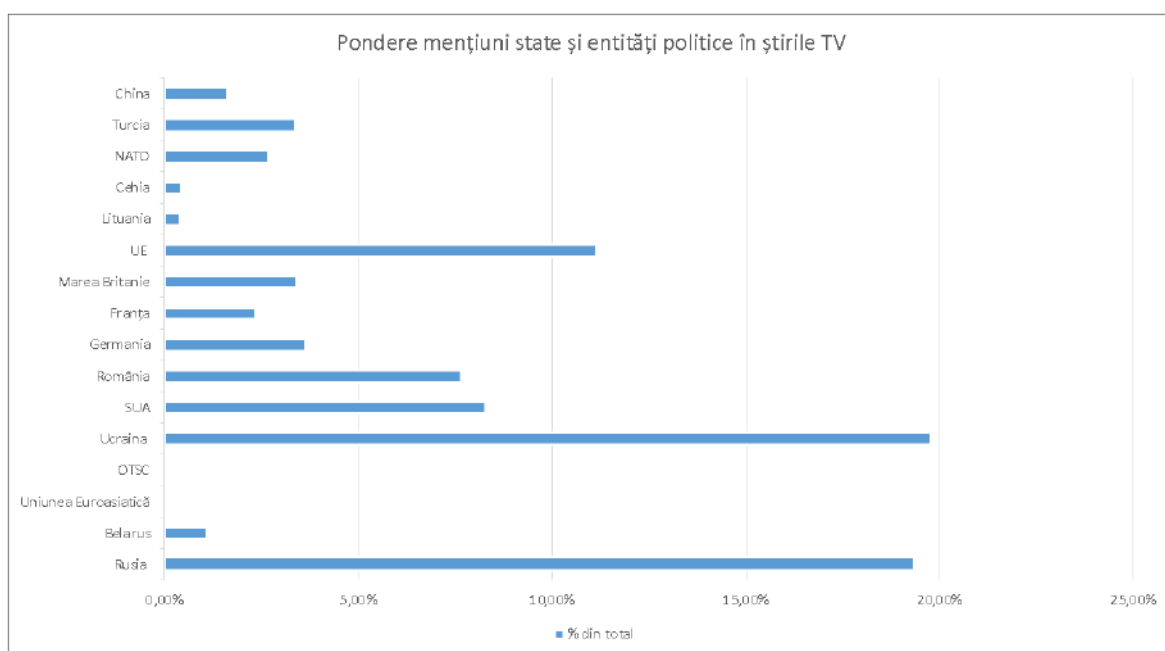

Grafic nr.3. Pondere comparativă a difuzării știrilor care vizează subiecții monitorizați la posturile TV selectate în perioada decembrie 2022 și respectiv în perioada decembrie 2022- februarie 2023.

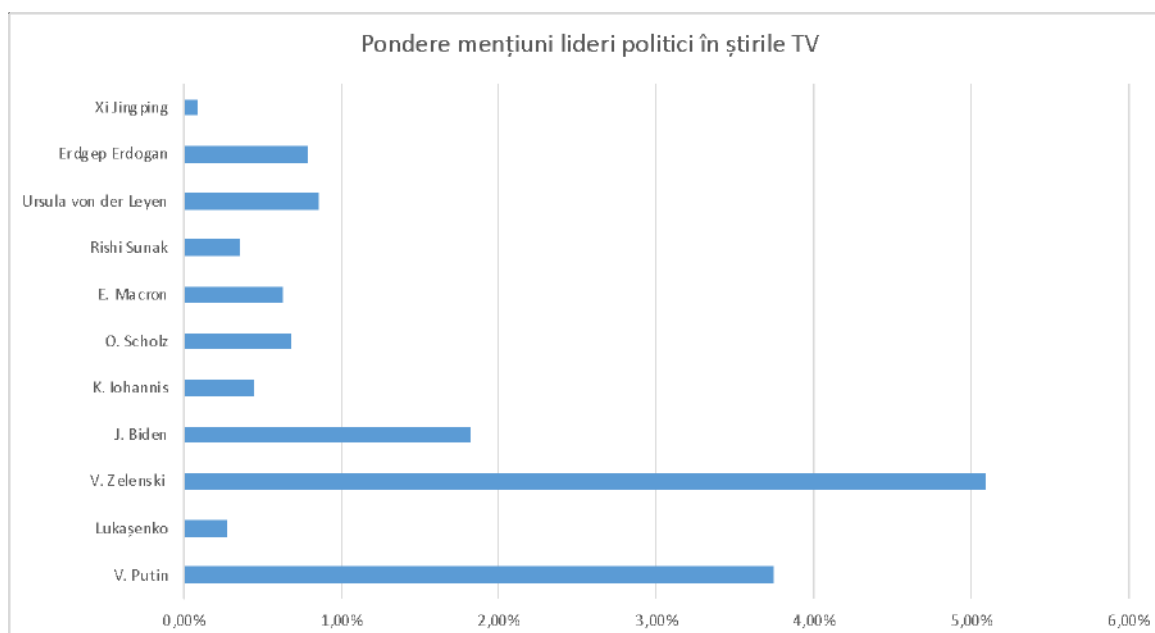
Cele mai multe mențiuni dintre cele 5879 identificate au fost atribuite liderilor și statele occidentale, incluzând UE și NATO. Acești subiecți în total au fost menționați de 2635 de ori (44.82%) (vezi grafic 4). Aproape jumătate dintre aceste mențiuni în raport cu statele, liderii și entitățile politice occidentale, au fost evaluate ca fiind neutre – 1296 mențiuni și cam tot atâtea pozitive -1202 de mențiuni. Evaluarea subiecților ca fiind reflectați în lumină neutră nu înseamnă neapărat că posturile TV au fost echidistante și au ales să prezinte astfel știrile, ci poate sugera de asemenea, că adesea acești actori au fost menționați adiacent unor subiecte de actualitate fără să formeze conținutul cheie al știrii, așa cum se poate observa din analiza conținutului media monitorizat.

Grafic nr.4. Pondere actori internaționali grupați în 5 categorii predominante în conținutul știrilor TV.

Grafic nr.5. Pondere mențiuni state și entități politice în știrile TV.

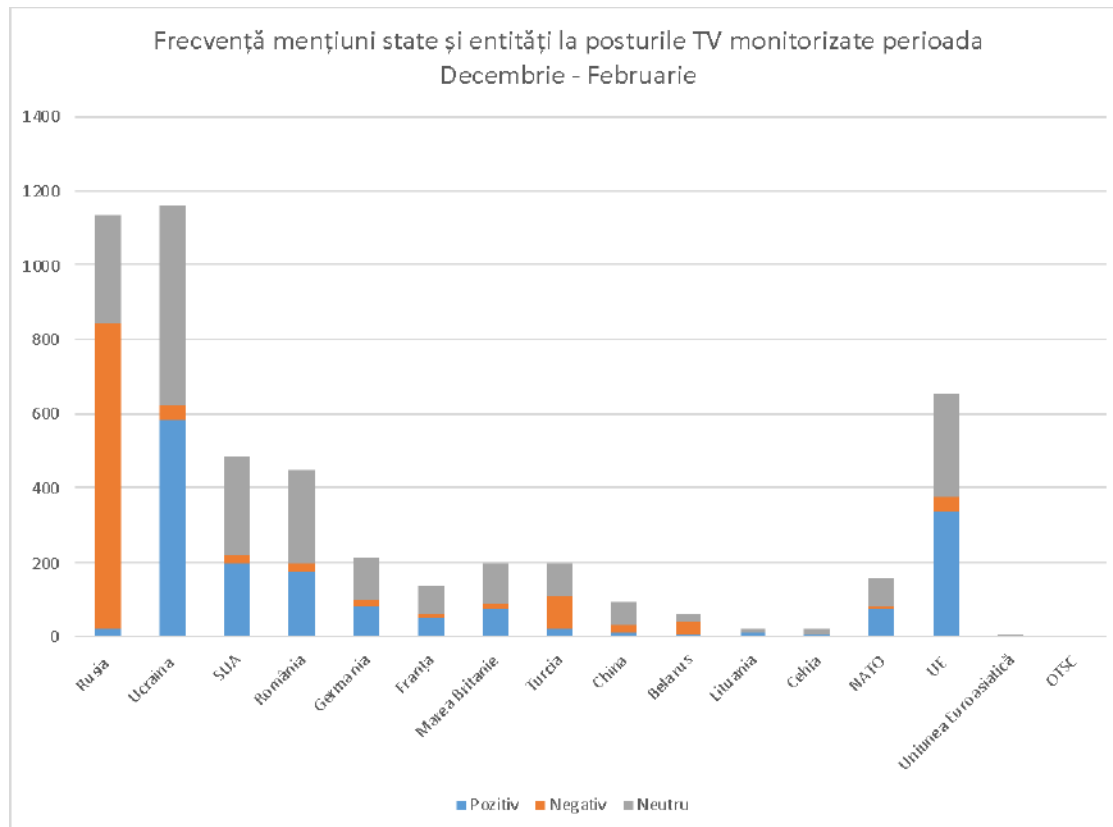
Grafic nr.5. Pondere mențiuni lideri politici în știrile TV.

După grupul statelor, liderilor și entităților suprastatale occidentale, Ucraina și președintele Zelenski a prevalat cu 1462 de mențiuni, dintre care 802 au fost apreciate ca pozitive. La o distanță mică față de aceasta, Rusia și Vladimir Putin au acumulat 1356 de mențiuni, menținându-se trendul de reflectare a știrilor despre Rusia într-o lumină negativă la fel ca în lunile anterioare, respectiv – 994 de mențiuni negative.

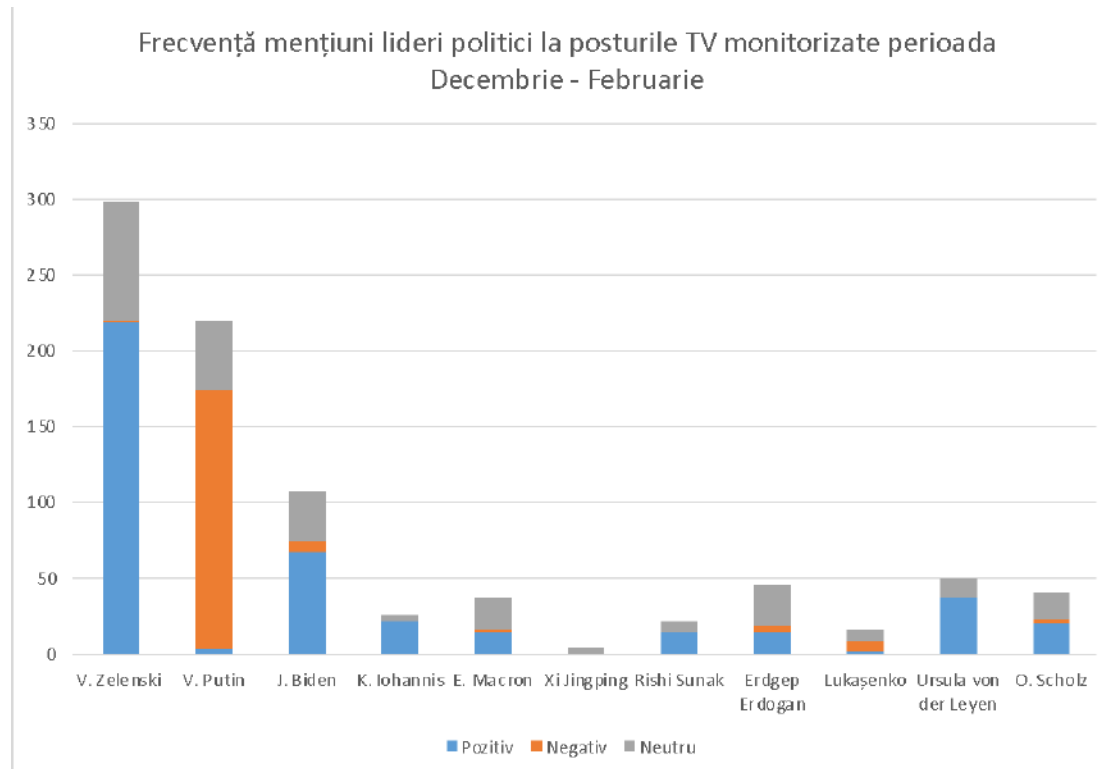
Noutatea perioadei monitorizate este reprezentată de prevalarea știrilor evaluate negativ în reflectarea Turciei. Deși acest stat s-a bucurat de mult mai puțină atenție față de alți subiecți, acumulând în total 199 de mențiuni, 88 dintre acestea au fost evaluate ca fiind conținut negativ. Acest fapt este corelat cu dezastrele naturale care au avut loc în Turcia în primele luni ale anului 2023 care au fost evaluate ca având un impact emoțional negativ asupra consumatorilor știrilor.

Datele obținute sugerează că posturile TV au contribuit într-o proporție mare la formarea unei imagini negative despre Federația Rusă și într-o proporție mai mică dar totuși semnificativă despre Turcia și Belarus (vezi grafic 7) . Referitor la liderii politici, constatăm că media TV a prezentat preponderent negativ președintele rus și într-o proporție mai mică pe cel Belarus (vezi grafic 8).

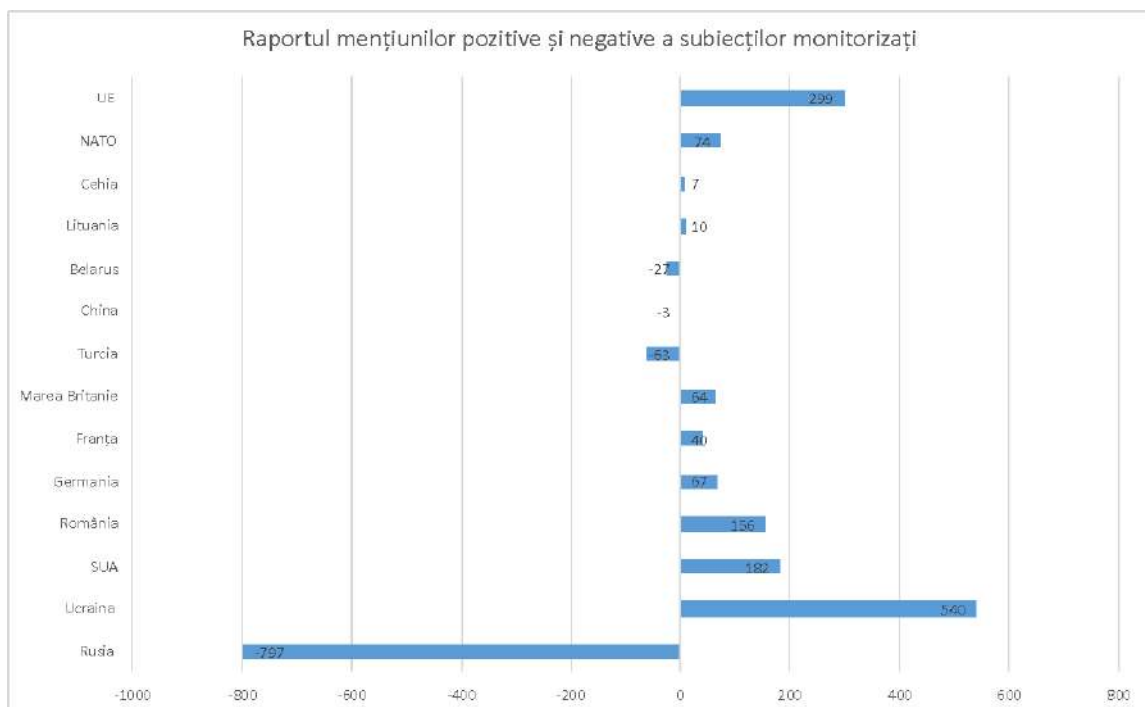
La polul opus, de o imagine pozitivă la posturile TV a beneficiat major Uniunea Europeană și Ucraina și într-o măsură moderată România și SUA.

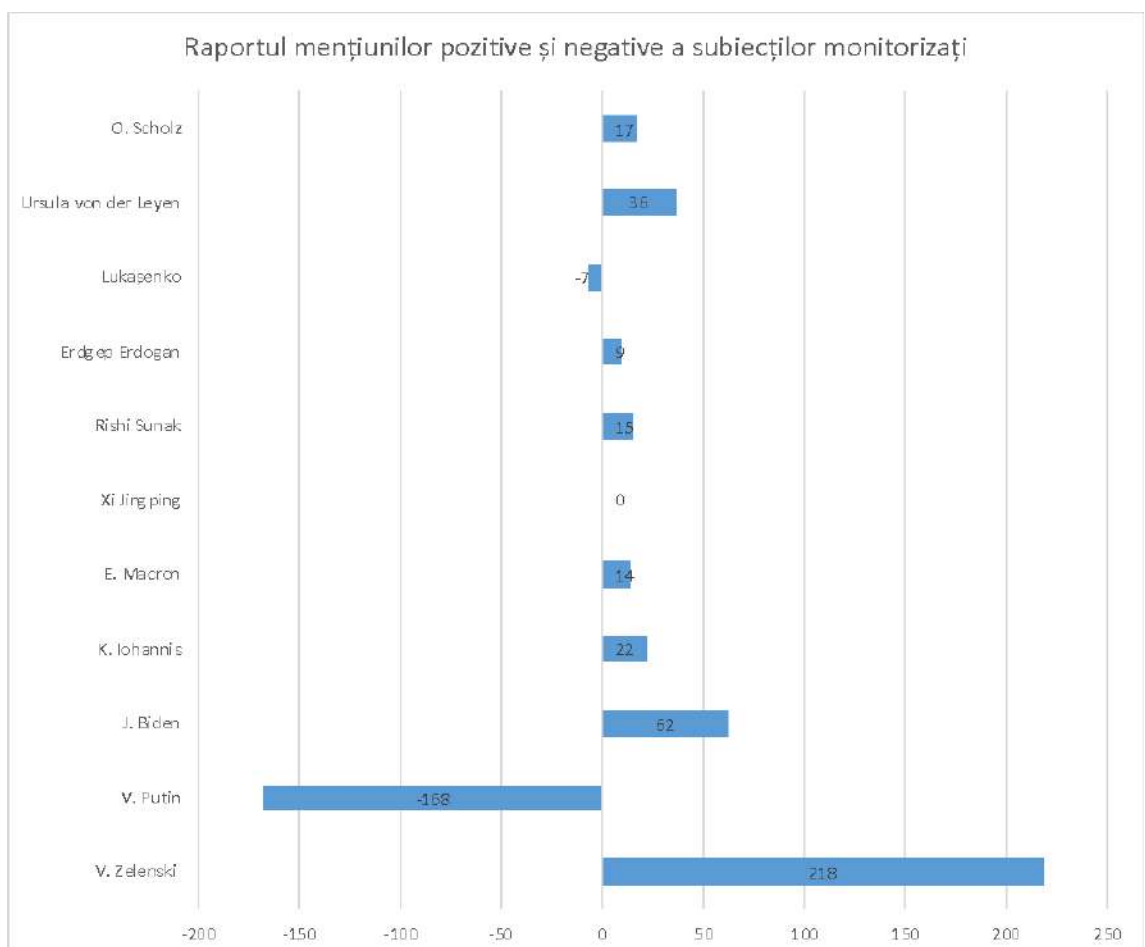
Grafic nr.6. Reprezentare pozitivă, negativă și neutră a subiecților monitorizați – State și entități politice.

Grafic nr.6. Reprezentare pozitivă, negativă și neutră a subiecților monitorizați – Lideri politici.

Grafic nr.7. Raportul dintre mențiunile pozitive și negative ale statelor și entităților politice.

Grafic nr.8. Raportul dintre mențiunile pozitive și negative ale liderilor politice.

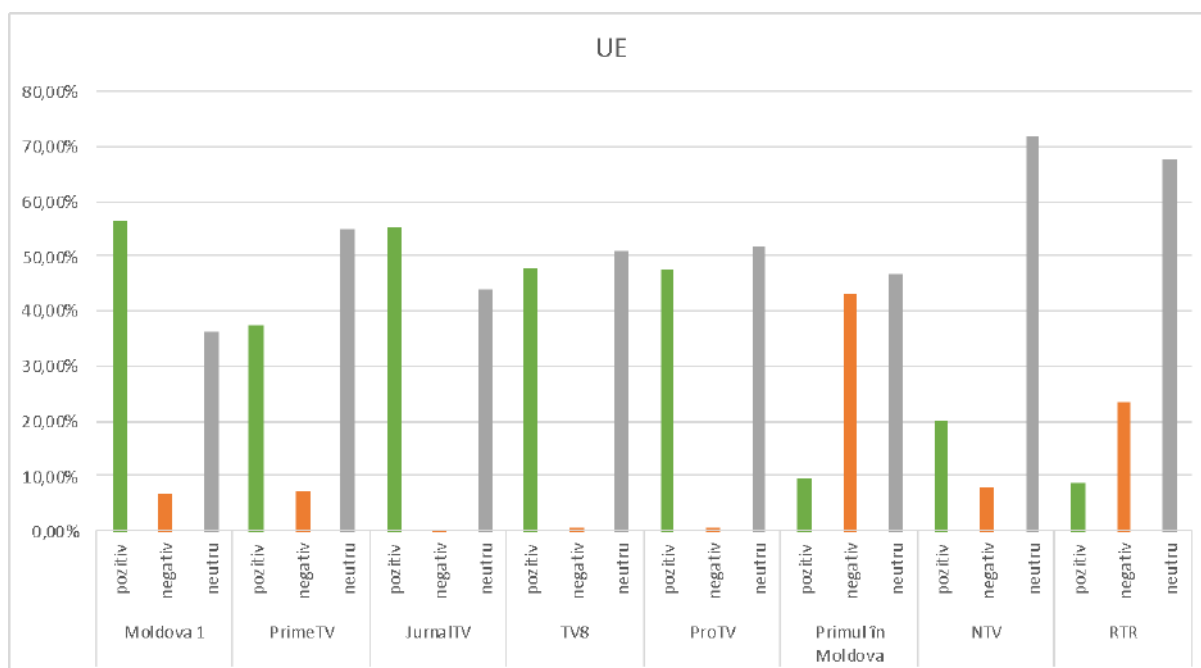
Grupul statelor, liderilor și entităților suprastatale occidentale în știrile TV

Uniunea Europeană este liderul aparițiilor în știrile externe din grupul entităților occidentale, atingând în cele trei luni 656 mențiuni (11.16%). Mai mult, față de UE prevalează aprecierile pozitive comparativ cu toți ceilalți subiecți occidentali monitorizați care au fost predominant reflectați în lumină neutră, apoi pozitivă și foarte puțin în mod negativ.

UE a acumulat 39 de mențiuni negative, 33 dintre acestea regăsindu-se doar în primele două săptămâni ale lunii decembrie 2022 la posturile TV Primul în Moldova – 18 mențiuni (11.16%), RTR -14 mențiuni și NTV -1 mențiune (vezi grafic 9). Astfel spus, dintr-un număr total de 113 mențiuni negative ale UE într-o perioadă de două săptămâni la, un sfert dintre ele au fost identificate la posturile TV cu licența de emisie suspendată. Cumulat aceste trei posturi au avut 918 mențiuni ale subiecților occidentali, 67 dintre acestea fiind negative. Cifra reprezintă aproape jumătate dintre totalul mențiunilor negative – 113 mențiuni la adresa grupului de state, lideri și entități suprastatale occidentale difuzate de către toate cele 8 posturi TV monitorizate.

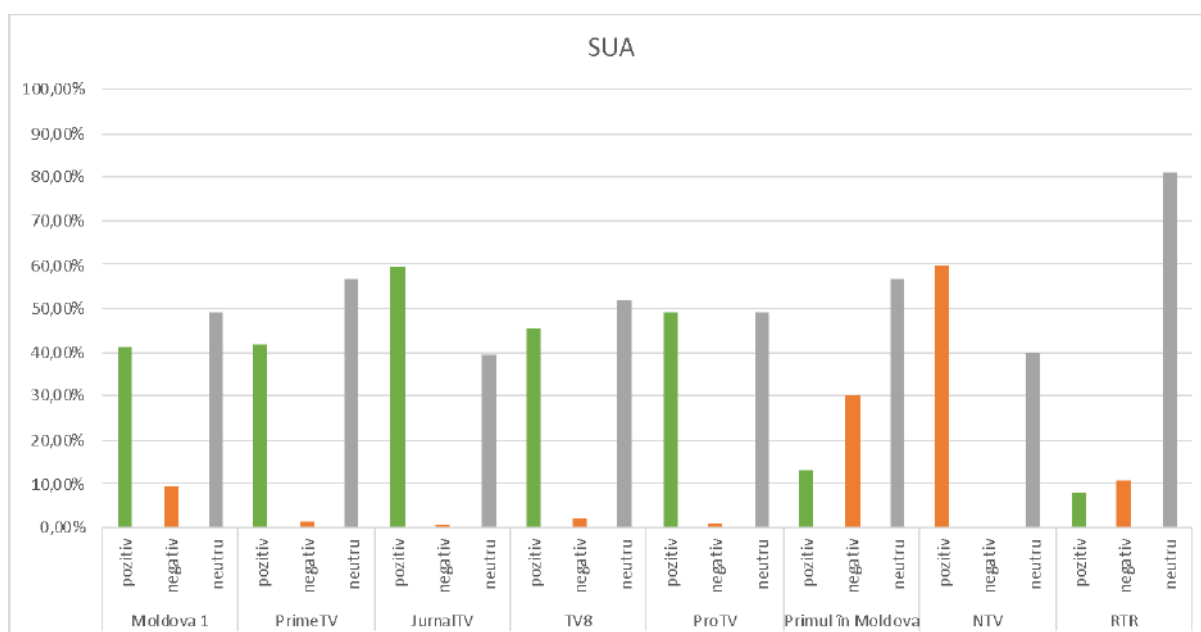
Obiectul	Pozitiv	Negativ	Neutru	Total
SUA	268	24	302	594
România*	200	22	254	476
Germania*	105	21	128	254
Franța*	65	11	100	176
Marea Britanie*	91	12	119	222
UE	338	39	279	656
Ursula von der Leyen	37	1	12	50
Lituania	11	1	11	23
Cehia	8	1	17	26
General UE	855	108	920	1883
NATO	79	5	74	158
General Occident	934	113	994	2041

Tabel nr 1. Numărul total de mențiuni pentru actorii occidentali. Statele marcate cu * includ și mențiunile liderilor monitorizați,

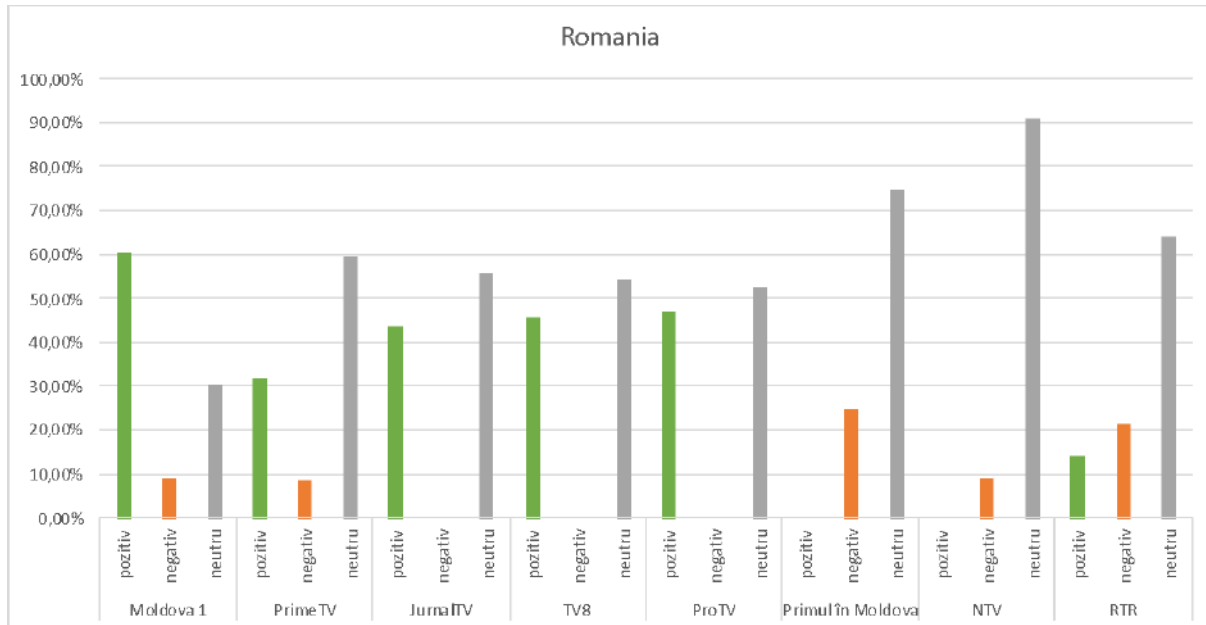
Grafic nr.9. Imaginea UE la posturile TV pentru perioada decembrie 2022.

SUA și președintele Biden au dominat numărul mențiunilor după UE, acumulând un total de 594 de puncte. Dintre acestea 24 au fost negative iar 302 neutre. Exceptând cele trei posturi ale căror licență a fost suspendată, restul de 5 posturi au reflectat preponderent neutru acești subiecți. Singura diferență se observă la Pro TV unde există o egalitate între mențiunile neutre și cele pozitive, câte 89 fiecare și la Jurnal TV care depășește mențiunile pozitive – 71 față de cele neutre - 47. Cele mai multe reflectări apreciate ca negative pe lângă cele trei posturi cu licență suspendată, au fost identificate la postul Moldova 1, însemnând un număr de 7 puncte negative.

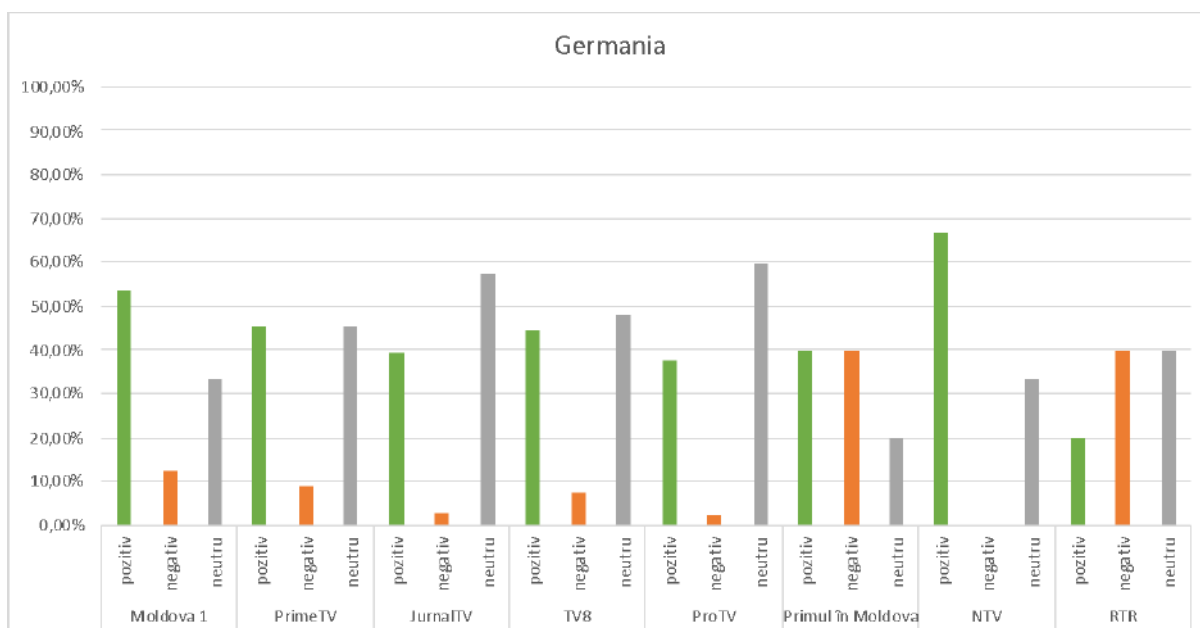
Grafic nr.10. Imaginea SUA la posturile TV pentru perioada decembrie 2022- februarie 2023.

În știrile externe s-au regăsit destul de frecvent subiecții România și președintele Iohannis. Aceștia au cumulat câte 476 mențiuni, dintre care 22 apreciate ca fiind negative și 254 neutre. La polul opus se situează Lituania cu 23 de mențiuni în total și Cehia cu 26 de mențiuni. Cehia spre exemplu având mai multe mențiuni neutre decât pozitive.

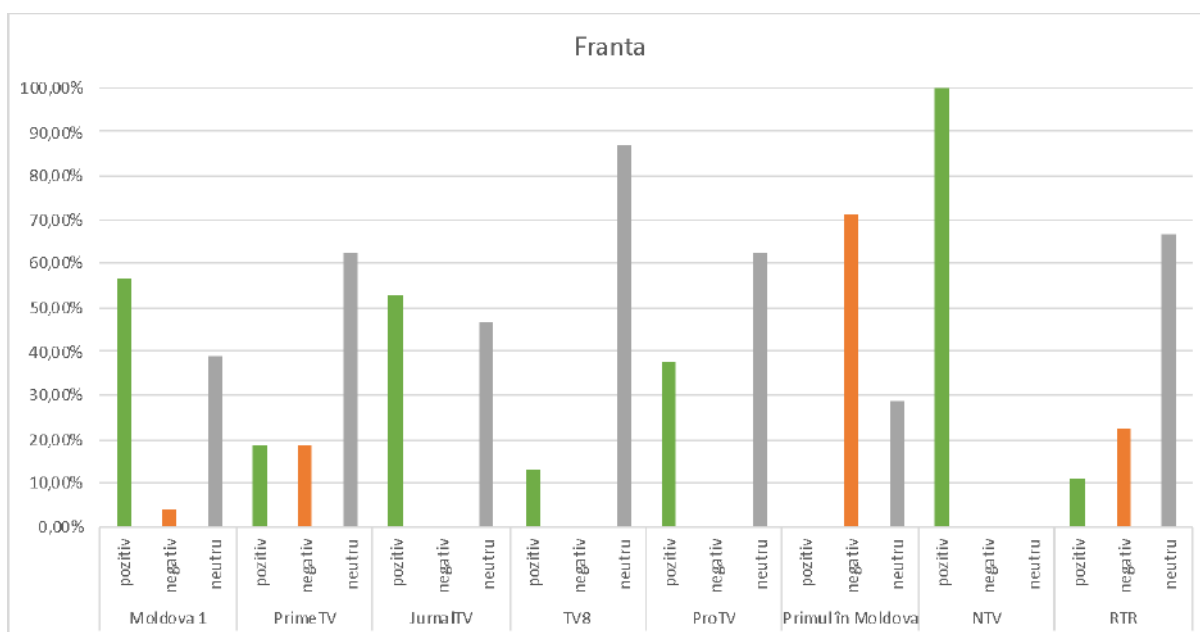

Grafic nr.11. Imaginea României la posturile TV pentru perioada decembrie 2022- februarie 2023.

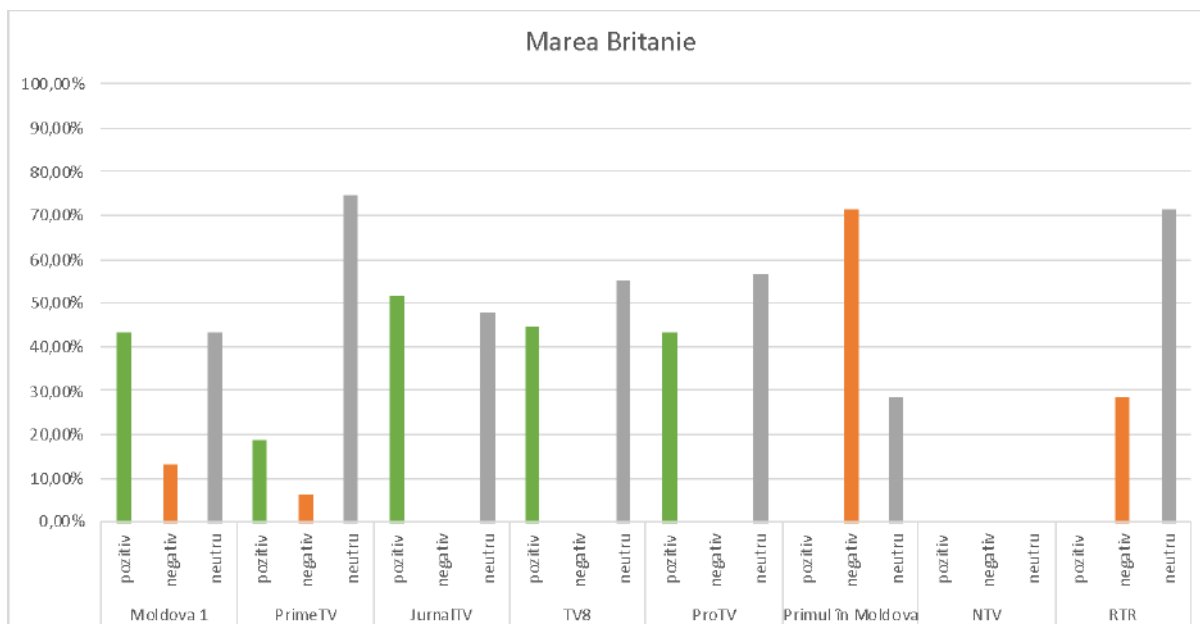
Statele Germania, Franța și Marea Britanie, împreună cu liderii lor, au ocupat totuși un spațiu redus per ansamblu în știrile internaționale, cumulând fiecare între 176 și 254 puncte. Vedeți graficul de mai jos. Acest lucru sugerează că la nivel național interesul pentru acești actori este totuși destul de scăzut, iar Europa este în continuare tratată ca o lume exterioară, străină Republicii Moldova.

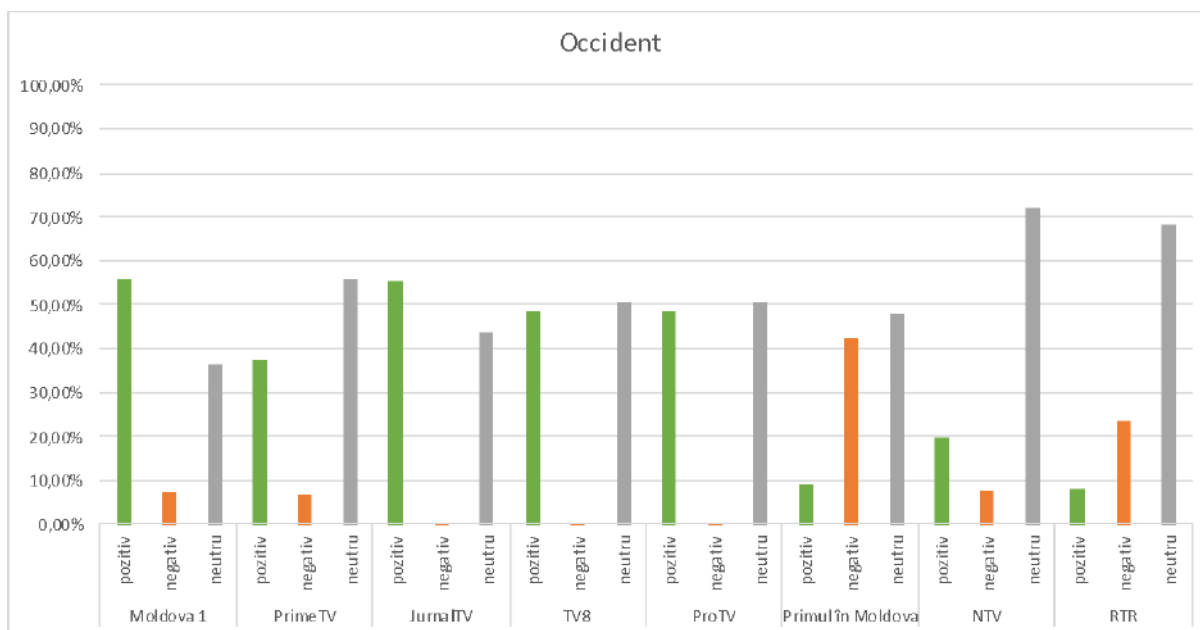
Grafic nr.12. Imaginea Germaniei la posturile TV pentru perioada decembrie 2022- februarie 2023.

Grafic nr.13. Imaginea Franței la posturile TV pentru perioada decembrie 2022- februarie 2023.

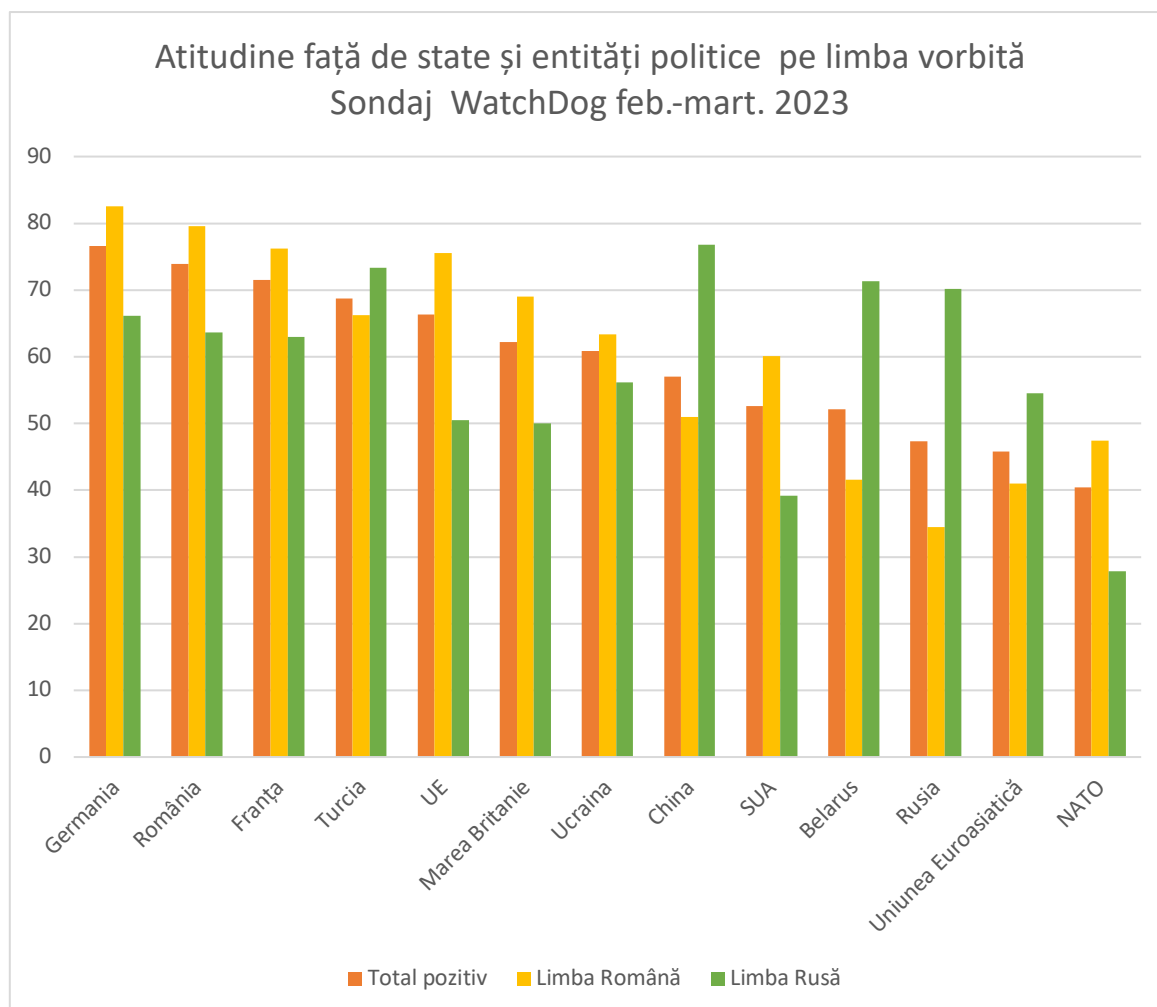
Grafic nr.14. Imaginea Marea Britanie la posturile TV pentru perioada decembrie 2022- februarie 2023.

Grafic nr.15. Imaginea statelor și entităților occidentale în general la posturile TV pentru perioada decembrie 2022- februarie 2023.

Un aspect care necesită abordat este diferența remarcabilă dintre mențiunile statelor și entităților suprastatale față de liderii acestor state și entități. Acest trend se menține destul de constant și reflectă o favorizare generală a statelor ca subiecți politici în detrimentul persoanelor individuale. Impactul acestei discrepanțe poate fi sesizat în percepția populației față de state versus președinți/reprezentanți ai instituțiilor, unde întâlnim în general o atitudine mult mai pozitivă față de state decât față de lideri politici. Cu toate acestea, există și o diferență importantă între a avea încredere într-un lider, stat, entitate și a îi percepe pe aceștia pozitiv sau

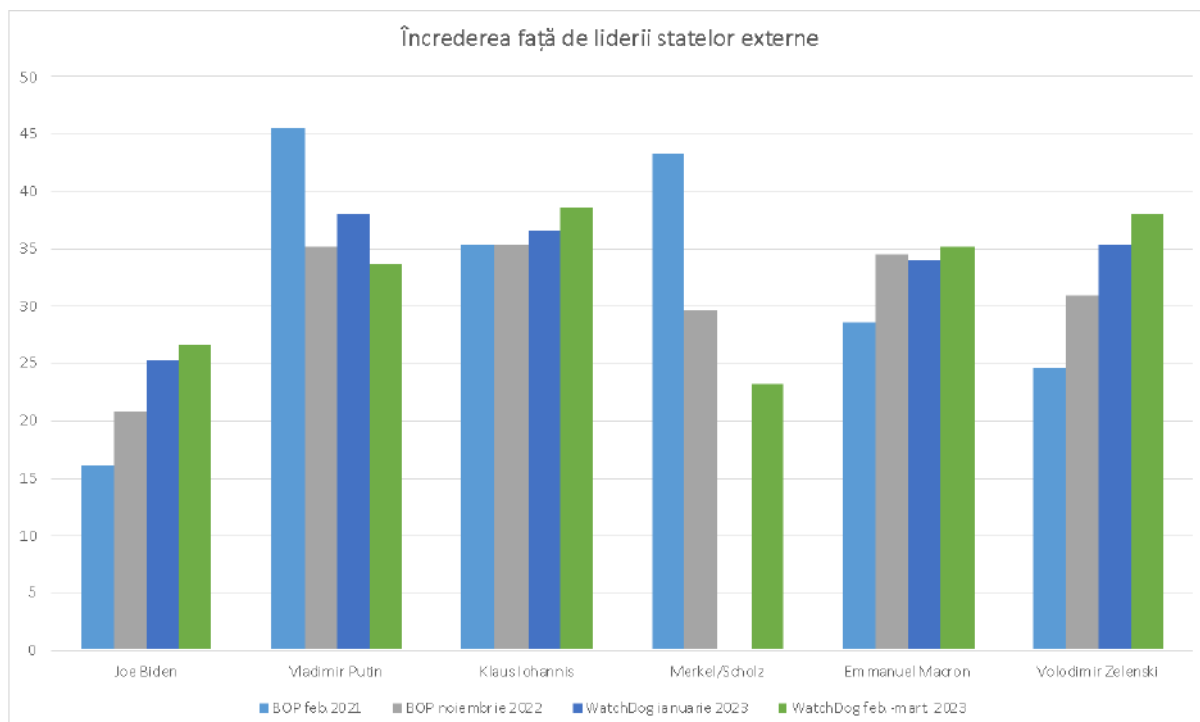
negativ. Fapt care de asemenea poate explica scorurile de încredere relativ scăzute ale liderilor externi acordate de către cetățenii Republicii Moldova. Nu în ultimul rând, se poate observa o relație de corelare dintre atitudinea față de anumite state externe și respondenții care vorbesc limba rusă sau română. Această observație poate explica de ce grupul țintă al utilizatorilor posturilor TV pro-ruse, fiind în mare populația vorbitoare de limbă rusă, manifestă un grad de încredere mai scăzut față de anumite state occidentale. Acești telespectatori sunt supuși constant la știri care discreditează considerabil entitățile politice occidentale (vezi grafic 15 și 16). Discrepanța dintre limba vorbită și atitudinea manifestată față de un stat extern poate fi urmărită în graficul de mai jos.

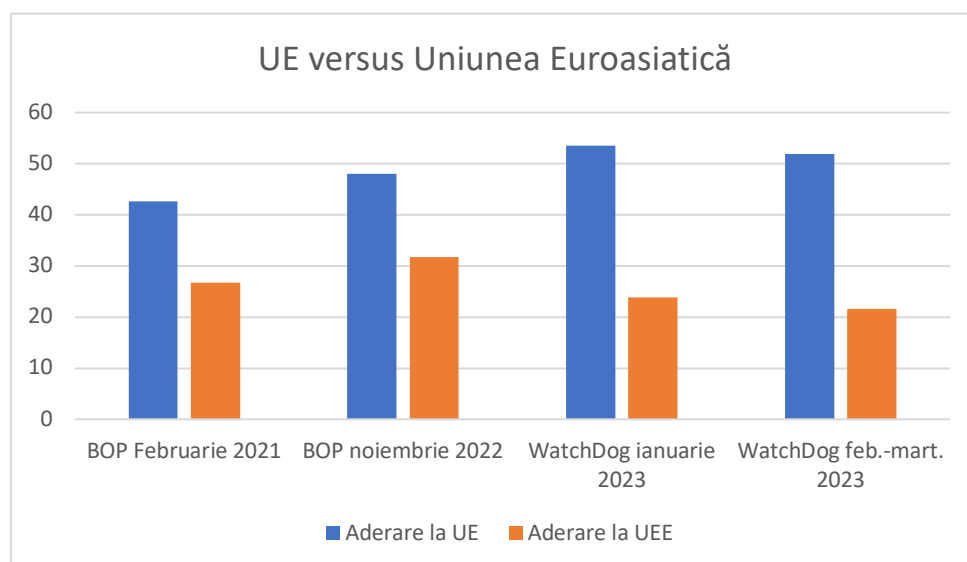
Grafic nr.16. Atitudinea respondenților sondajului WatchDog față de statele externe.

Cu toate că statelor occidentale și liderilor acestora li se acordă o acoperire mai mică în spațiul audiovizual autohton comparativ cu Rusia și Ucraina, faptul că cei dintâi sunt în mare parte prezentați într-o manieră pozitivă comparativ cu Rusia și Belarus, pare să genereze un trend crescător în îmbunătățirea opiniei publice despre aceștia. De asemenea, se poate sesiza o schimbarea de percepției și în rândul celor care până nu demult considerau Rusia și pe președintele V. Putin un prieten al Republicii Moldova. Tendințele ușor ascendente pot fi remarcate în graficul 16, precum și în graficul 18 care reprezintă evoluția acordului populației față de aderarea la UE și Uniunea Euroasiatică. Așa cum se poate remarca în graficul 18, pentru

prima dată în 2023 din ultimii ani, ponderea celor care sunt de acord cu aderarea Republicii Moldova la UE a depășit pragul de 50%.

Grafic nr.17. Evoluția comparativă a încrederii respondenților sondajelor BOP 2021, BOP 2022, WatchDog ianuarie 2023 și WatchDog februarie – martie 2023 față de liderii statelor externe.

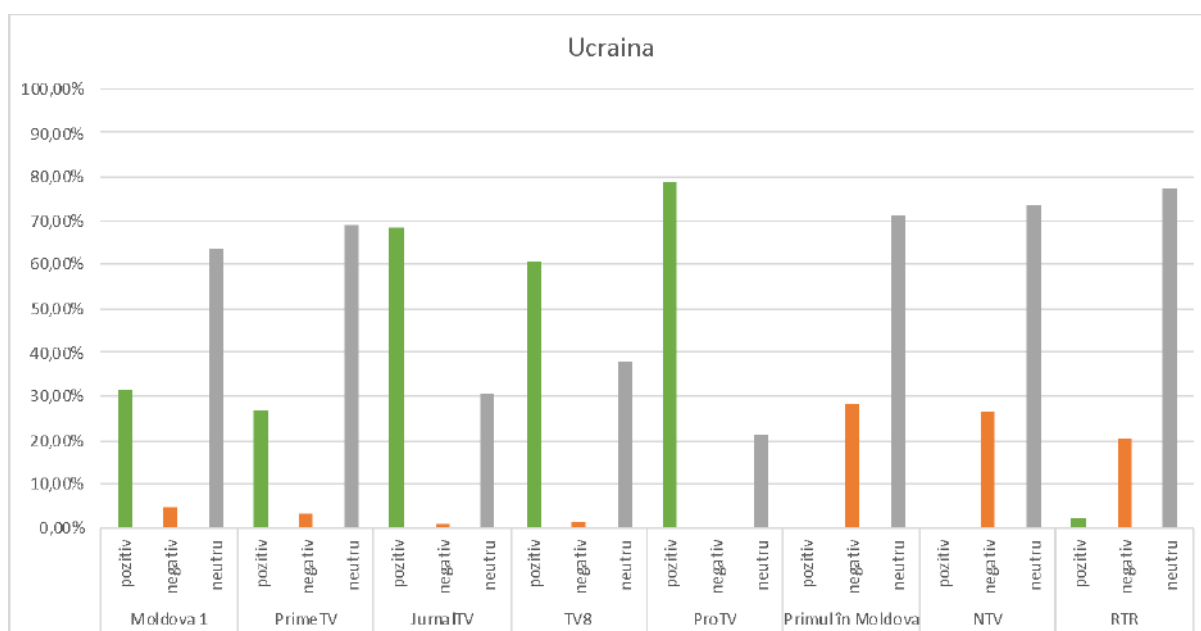

Grafic nr.18. Evoluția comparativă a respondenților care sunt pentru aderarea la UE versus Uniunea Euroasiatică în sondajelor BOP 2021, BOP 2022, WatchDog ianuarie 2023 și WatchDog februarie – martie 2023 față de liderii statelor externe.

Reflectarea Ucrainei în știrile TV

Ucraina a ocupat un loc predominant în conținutul știrilor TV și în perioada decembrie 2022-februarie 2023. Lucru firesc dat fiind agresiunea rusă pe teritoriul său. În total statul a fost menționat de 1163 de ori, iar Volodîmîr Zelenski de 299 de ori. Analizând proporțional mențiunile, ponderea prezentării favorabile este mult mai mare decât cea negativă, respectiv 802 mențiuni pozitive, față de 44 negative. Ucraina a acumulat încă 616 de mențiuni evaluate ca fiind neutre.

Cele mai multe știri care au menționat Ucraina și pe Zelenski au fost difuzate de către ProTV – 381 mențiuni dintre care nici măcar una negativă și Jurnal TV – 365 mențiuni cu doar 3 negative.

Grafic nr.19. Reflectarea imaginii Ucrainei la posturile TV monitorizate.

Moldova 1 este televiziunea care a acumulat ceva mai multe mențiuni evaluate ca fiind negative în prezentarea știrilor despre Ucraina. Dintre totalul de 229 de mențiuni, 11 au fost percepute ca fiind negative, 146 neutre, iar 72 pozitive. Cele mai multe știri care au creat percepție negativă despre Ucraina au fost prezentate spre finalul lunii ianuarie și începutul lunii februarie 2023.

Conținutul acestor știri însă nu indică că postul TV a reflectat Ucraina părtinitor, ci mai degrabă s-au referit la evenimente care au un impact emoțional puternic negativ și/sau care au prezentat subiecte controversate.

Una dintre aceste știri difuzată pe data de 17 ianuarie 2023 face referire la tragedia de la Dnipro, rezumatul pe scurt al știrii fiind:

„Ucraina cere Occidentului să accelereze furnizarea de arme după ce forțele ruse au lovit cu rachete un bloc de locuit în orașul Dnipro. Statul major al Ucrainei a declarat că artileria rusă a bombardat 25 de orașe și sate din jurul localităților Bahmut și Avdeevka”¹².

Un alt exemplu de știre apreciată ca având impact emoțional negativ este cea referitoare la Tragedia din Bovarî:

„Un elicopter al serviciului ucrainean pentru situații de urgență cu 9 persoane la bord s-a prăbușit în această dimineață lângă o clădire rezidențială a orașului Bovarî (Bovary), din regiunea Kiev”¹³.

Totuși, mențiunile per total pozitive față de acest stat nu se reflectă corelat într-o schimbare considerabilă a atitudinii populației față de Ucraina și președintele V. Zelenski. Cu toate acestea, ponderea atitudinii față de Ucraina este aproape similară cu procentul ascendent al încrederii în președintele Statelor Unite ale Americii și mult mai semnificativă procentual față de evoluția președintelui României.

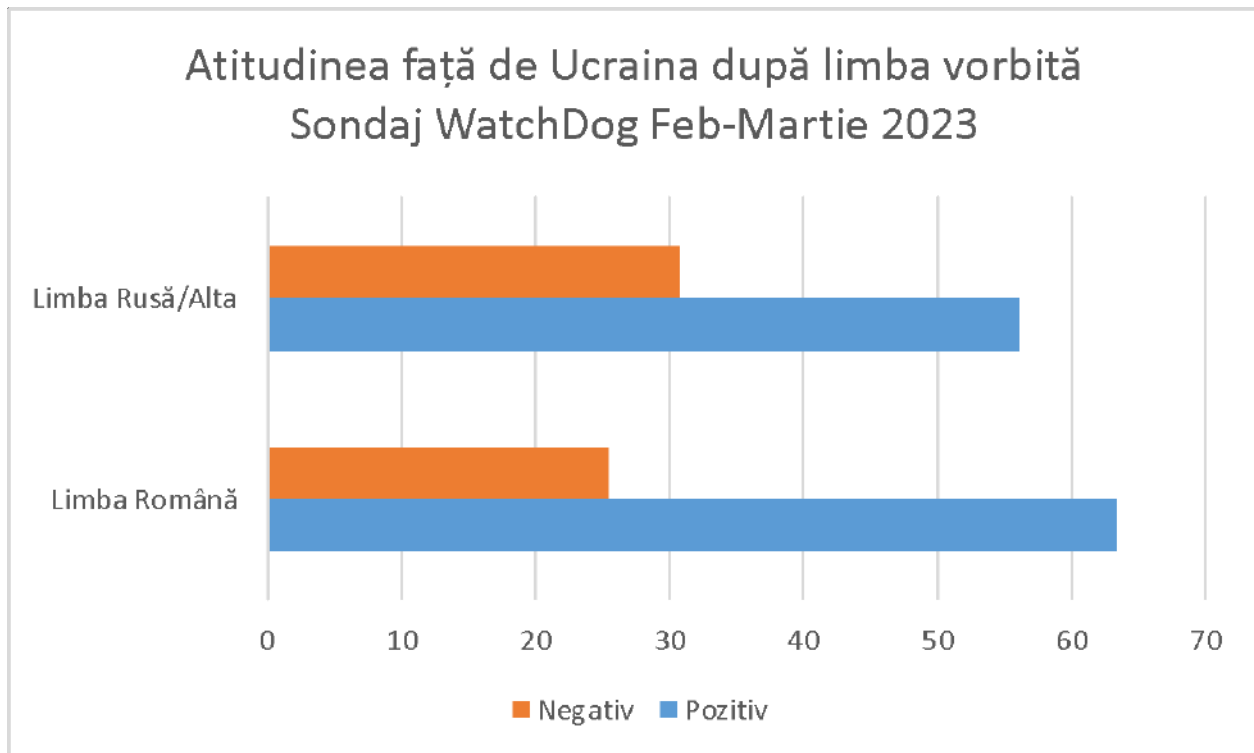
Și în cazul Ucrainei similar cu statele occidentale, putem sesiza o diferență de 5-10% dintre raportul atitudinii pozitive – negative în dependență de limba vorbită a respondenților. În cazul respondenților a căror limbă de comunicare este rusă, peste 30% încă au o opinie defavorabilă despre statul vecin.

Obiectul	BOP feb.2021	BOP noiembrie 2022	WatchDog ianuarie 2023	WatchDog feb.-mart. 2023
Volodimir Zelenski	24,7	30,9	35,3	38

Tabel nr. 2. Evoluția încrederii respondenților față de președintele V. Zelenski conform sondajelor BOP 2021, BOP 2022, WatchDog ianuarie 2023 și WatchDog februarie – martie 2023.

¹² Conținutul știrii poate fi vizualizat aici: <https://www.youtube.com/watch?v=mR1lrpebrf8>

¹³ Conținutul știrii din data de 18.01.2023 poate fi vizualizat aici: https://www.youtube.com/watch?v=l4eSCE-B_4A

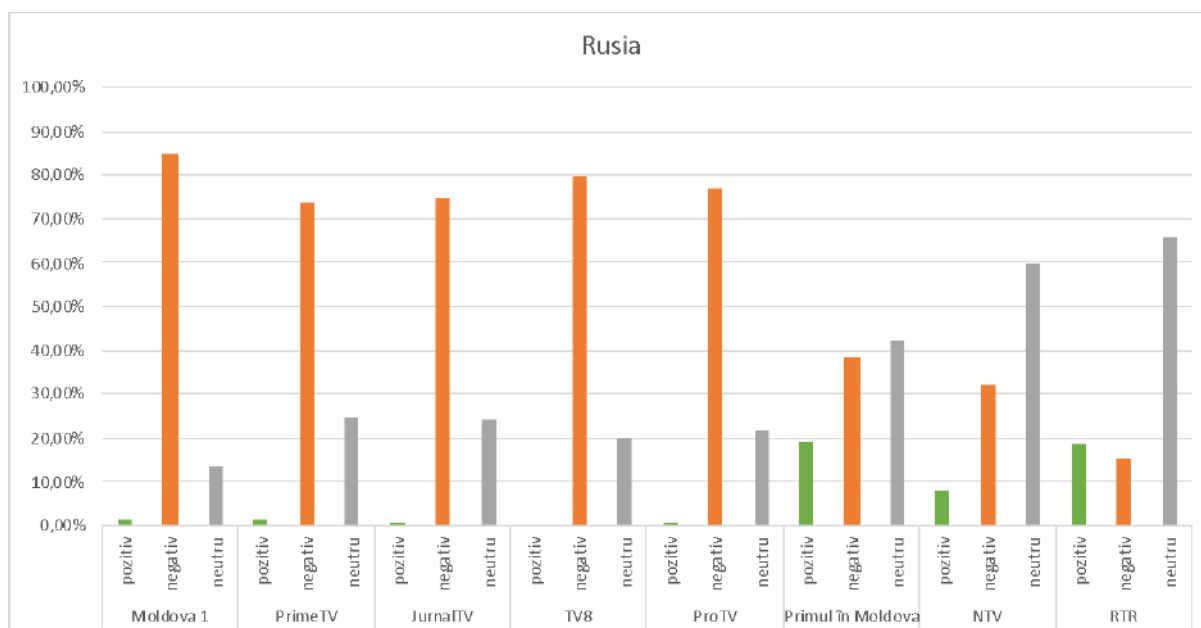
Grafic nr.20. Atitudinea respondenților față de Ucraina după limba vorbită.

Federația Rusă, Belarus, Uniunea Euroasiatică și OTSC

Rusia s-a regăsit de 1136 de ori în conținutul știrilor difuzate la cele opt posturi TV monitorizate. Dintre acestea, 823 de mențiuni au fost apreciate ca reflectând Rusia într-o lumină negativă, 287 de mențiuni neutre și 26 de mențiuni pozitive.

Vladimir Putin a acumulat un număr de 220 de mențiuni, fiind al doilea lider internațional, după Volodîmîr Zelenski după numărul de mențiuni – fapt explicat și de situația războiului. Dintre cele 220 de mențiuni, 171 au reflectat negativ președintele rus iar 46 au fost apreciate ca fiind neutre. Doar 3 mențiuni au fost apreciate ca oferind un context care îl favorizează pe liderul rus.

Cel mai frecvent statul și președintele rus au fost prezentați în știrile postului Pro TV – 358 mențiuni, urmat de Jurnal TV cu 339 de mențiuni. Cele mai puține mențiuni despre subiecți au fost observate la Prime TV.

Grafic nr.21. Reflectarea imaginii Rusiei la posturile TV monitorizate.

Dintre toate cele opt posturi TV monitorizate, TV8 a fost singurul care nu a difuzat nici o știre care ar prezenta Rusia în context favorabil. La polul opus, cele trei posturi TV a căror licență a fost suspendată au difuzat cele mai multe știri care favorizau Rusia, respectiv 11 mențiuni la RTR și 5 la Primul în Moldova.

Spre exemplu, la începutul lunii decembrie 2022, Primul în Moldova a difuzat știrea (știre repetată pe 05.12. și 06.12. 2022) prin care anunța că „serviciul fitosanitar al Federației Ruse, Rosselkhoznadzor, a decis să ridice restricțiile pentru produsele agricole pentru încă 12 producători agricoli din Republica Moldova”¹⁴.

Apoi, într-o altă știre, RTR prezintă secvențe video prin care îl arată pe liderul rus cum efectuează vizită de lucru pentru a inspecta podul din Kerchi¹⁵.

Belarus și A. Lukașenko au acumulat împreună 80 de mențiuni, dintre care în majoritatea știrilor au fost reflectați în context evaluat ca negativ - 46 mențiuni sau neutru – 30 de mențiuni. De reținut că, prin comparație cu Federația Rusă, Belarus a fost foarte puțin spre deloc prezentat în știrile posturilor TV a căror licență a fost suspendată acumulând doar 3 mențiuni în două săptămâni de difuzare din decembrie 2022.

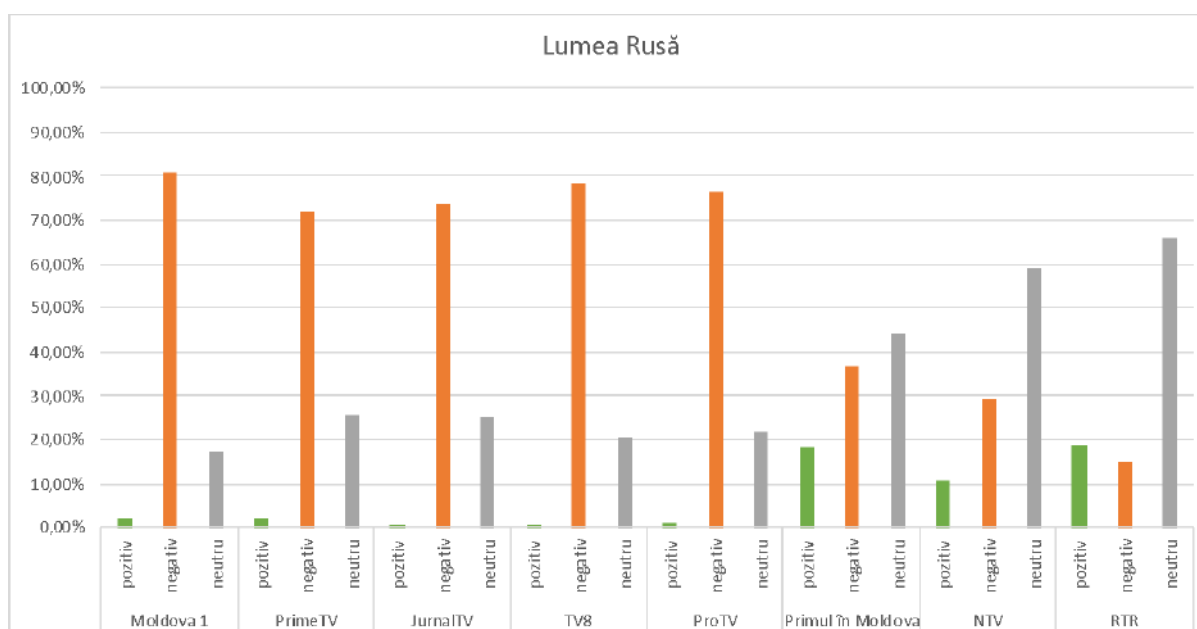
¹⁴ Știrea din data de 06.12.2022 poate fi vizualizată aici:

<https://www.facebook.com/100063619463473/videos/658608202631671>

¹⁵ Vezi video aici: <https://www.facebook.com/watch/?v=1507156169796365>

Obiectul ↓	Pozitiv	Negativ	Neutru	Total
Rusia	26	823	287	1136
V. Putin	3	171	46	220
General Rusia	29	994	333	1356
Belarus	7	34	23	64
Lukașenko	1	8	7	16
Uniunea Euroasiatică	0	0	1	1
OTSC	0	0	0	0
General Lumea Rusă	37	1036	364	1437

Tabel nr. 3. Numărul total de mențiuni pentru spațiul civilizațional rus.

Grafic nr.21. Reflectarea imaginii așa zisei Lumi Ruse la posturile TV monitorizate.

Pro TV a fost postul care a avut cele mai multe mențiuni care au prezentat Belarusul în context negativ – 10 mențiuni, fiind printre puținele care au relatat despre rolul acestui stat în agresiunea rusă asupra Ucrainei. Spre exemplu, pe 20 decembrie, Pro TV a difuzat o știre prin care a menționat că Ucraina nu ignoră scenariul unui atac de pe teritoriul Belarus:

„Kievul așteaptă un nou atac major din partea Rusiei dinspre Belarus, după vizita lui Putin la Minsk. Volodimir Zelenski a făcut un apel către Occident să trimită mai multe arme în Ucraina pentru a se putea pregăti de toate scenariile de apărare posibile”¹⁶.

¹⁶ Vezi detalii aici: <https://youtu.be/HiG52Z-nBm0?t=1446>

Chiar dacă Belarusul este un aliat al Rusiei și s-a discutat pe parcursul anului trecut despre implicarea acestui stat în sprijinirea agresiunii ruse sau utilizarea teritoriului Belarusului pentru un atac al Ucrainei, pentru populația Republicii Moldova, percepția (pozitivă) despre Belarus și liderul acesteia A. Lukashenko așa cum este aceasta reflectată în sondajele din 2021 și 2023, a rămas aproape neschimbată:

	BOP februarie 2021	WatchDog Ianuarie 2023	WatchDog Feb.-Mart. 2023
Alexandr Lukașenko	37,1%	35,0%	35,7%

Tabel nr. 4. Evoluția atitudinii favorabilă a respondenților față de A. Lukașenko conform datelor sondajelor BOP 2021, WatchDog ianuarie 2023, WatchDog februarie – martie 2023.

În decursul perioadei monitorizare nu a fost identificată vreo știre care să se refere la Organizația Tratatului de Securitate Colectivă din care face parte Armenia, Belarus, Kazahstan, Kârgâzstan, Rusia și Tajikistan și doar o singură știre la postul TV8 a menționat în context neutru Uniunea Economică Euroasiatică.

Analiza impactului narativelor propagandei ruse asupra percepției publice

Studierea conținutul știrilor monitorizate de la cele 5 posturi TV care se consideră a fi printre cele mai importante în formarea opiniei publice arată că, în ciuda faptului că acestea nu difuzează știri care să promoveze propaganda Kremlinului și reflectă majoritar Rusia în context negativ, principalele narative ale Kremlinului și dezinformările lansate în favoarea acesteia se regăsesc într-o proporție covârșitoare în opinia publică din Republica Moldova.

Cele mai multe falsuri lansate de și pentru Rusia în anul 2022 au fost cele despre război, urmate de cele despre criza energetică¹⁷ și altele care țintesc discreditarea guvernelor locale.

În această secțiune ne vom referi la falsurile și miturile lansate de și în favoarea Rusiei pentru a justifica agresiunea sa asupra Ucrainei și a blama Ucraina pentru situația actuală.

Analizele naționale¹⁸ și cele internaționale¹⁹ arată că cele mai frecvente neadevăruri promovate în mass-media sunt cele care prezintă invazia rusă ca pe o necesitate de a apăra vorbitorii de limbă rusă din regiunea Donbas care ar fi discriminați și că în Ucraina ar avea loc de fapt o operațiune de ”denazificare” și ”demilitarizare”.

¹⁷ Vezi mai multe informații despre falsurile anului 2022 la: <https://stopfals.md/ro/article/top-22-de-falsuri-ale-anului-2022-180733>

¹⁸ Studiile și materialele realizate de către stopfals.md.

¹⁹ Studiile și analizele realizate de către EU vs Disinformation care pot fi accesate aici: <https://euvsdisinfo.eu/twelve-myths-about-russias-war-in-ukraine-exposed/>

Acest fals narativ a fost promovat intens atât de către oficialii ruși dar și de însuși președintele rus V. Putin care a declarat că prin așa-zisele acțiuni de „demilitarizare” și „denazificare” sunt apărați vorbitorii de limba rusă care sunt discriminați. Apoi aceste mesaje au fost promovate intens de către mass-media din spațiul post-sovietic sponsorizată de Rusia și de canale Telegram. Faptul că reprezentanți oficiali afirmă astfel de mesaje cântărește foarte greu pentru un public care ani de-a rândul a avut o încredere foarte mare în V. Putin și a considerat Rusia ca pe lumea sa proprie (in-group).

Mai mult, la nivel local, reprezentanți politici și religioși au promovat mesajul fals că Rusia a fost nevoită să înceapă acest război pentru a „elibera” poporul din Ucraina²⁰ alimentând așadar narativul ”denazificării” și ”salvării vorbitorilor de limbă rusă”.

În Republica Moldova, conform sondajelor inițiate de către comunitatea WatchDog.MD, 12.0%²¹ dintre respondenți continuă să considere că acum în Ucraina are loc o operațiune de eliberare a Ucrainei de nazism, afirmație predominant susținută de respondenții vorbitorii de limbă rusă. Și mai important, 19.4% dintre respondenți cred că în ultimii ani în Donbass a avut loc un „genocid al populației vorbitoare de rusă din partea naționaliștilor ucraineni”²² (sondaj watchdog.md ianuarie 2023). Un pic mai puțin de jumătate dintre toți respondenții intervievați aprobă afirmația că „populația rusă din Ucraina a fost supusă discriminării și genocidului” – 40.4%, iar 30.4% consideră că președintele Zelenski și „regimul” său este fascist (sondaj Watchdog.md ianuarie 2023).

De asemenea, 22.5% dintre respondenți considerau în ianuarie 2023 că Rusia apără republicile populare din Donbass de atacurile Ucrainei, procent care a depășit un sfert dintre respondenții care susțin această afirmație în sondajul din februarie – martie 2023, respectiv – 26%. Dintre cei 22.5%, aproximativ o treime erau vorbitori de limbă rusă, cu studii medii incomplete sau generale.

Un alt calup de narrative care distorsionează profund rolul actorilor internaționali în războiul rus din Ucraina și portretizează Rusia ca o victimă atacată care a fost nevoită să riposteze, este cea a blamării statelor occidentale pentru declanșarea acestui război. Liderii ruși afirmă frecvent că de fapt războiul în Ucraina este împotriva statelor occidentale care au declanșat intenționat acest conflict, iar Rusia ar lupta în Ucraina cu NATO și statele occidentale, fiind nevoită să se apere de agresiunea acestora.

²⁰ Vezi detalii aici: <https://stopfals.md/ro/article/top-22-de-falsuri-ale-anului-2022-180733>

²¹ Vezi sondajul integral aici: <https://www.watchdog.md/2023/02/03/comunitatea-watchdog-md-a-prezentat-rezultatele-unui-sondaj-de-opinie/>

²² Idem.

Acest tip de mesaje este adesea promovat la nivel național atât de media de limbă rusă cât și de anumiți politicieni care favorizează Rusia²³ din partidele naționale și sunt distribuite pe canalele rețelelor de socializare ale acestora.

În Republica Moldova, 51.6% dintre respondenții sondajului din februarie-martie 2023 cred în afirmația că Rusia de fapt luptă cu NATO în Ucraina, cu 3.2% procente mai puțin decât în ianuarie 2023. Cam tot atâtea persoane consideră că Rusia a fost amenințată de faptul că Ucraina dorea să devină membră NATO și să aibă baze militare NATO aproape de Rusia – 51.6%. Respondenții care împărtășesc aceste opinii sunt deopotrivă vorbitori de limbă română și rusă, cu diferite grade de educație, atât din mediul urban cât și rural.

Tot din sondajele efectuate de comunitatea Watchdog.MD putem observa cum deopotrivă Federația Rusă și SUA sunt considerați doi actori care poartă vina pentru provocarea războiului (locul doi și trei printre respondenți). Respectiv 17.7% dintre respondenți afirmă acest lucru despre SUA și 17.0% despre Rusia (ianuarie 2023), cifre care cresc ușor în sondajul din februarie – martie, unde 19.5% identifică Rusia vinovată de război și 19.2% SUA (februarie-martie 2023). Numărul persoanelor care consideră acest lucru este proporțional cu limba vorbită. Vorbitorii de limbă rusă predomină în numărul celor care blamează SUA pentru începerea războiului, pe când vorbitorii de limbă română consideră că Rusia și Putin personal (25.15%) este responsabil de război.

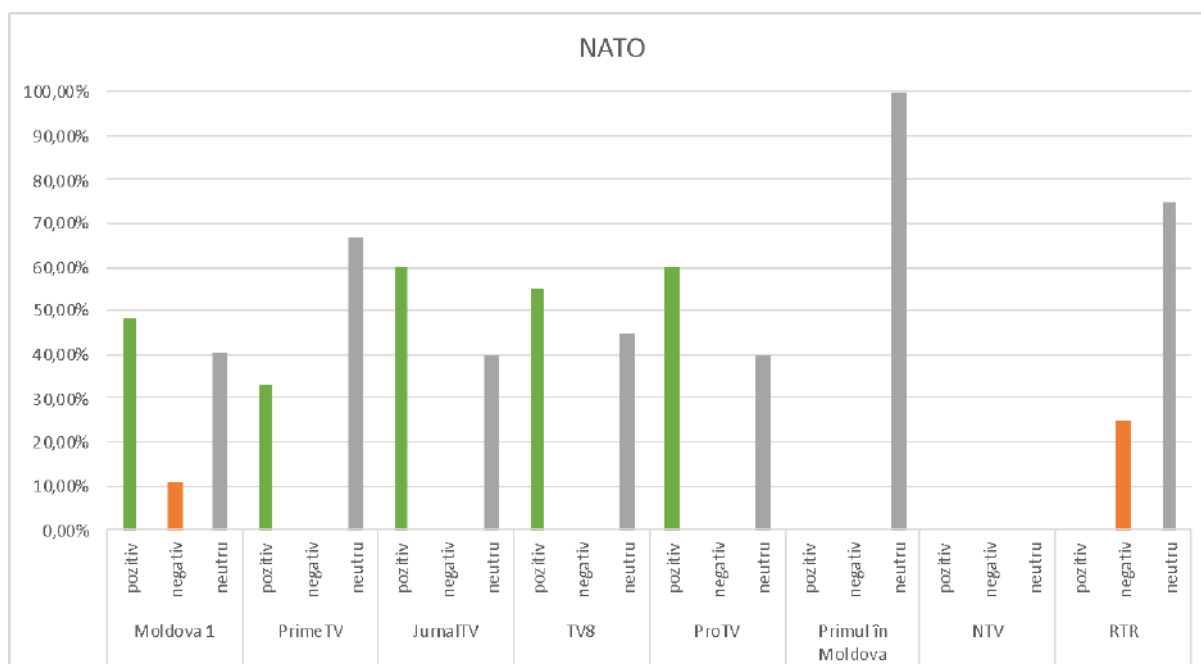
Faptul că mass media difuzează constant știri prin care se atestă sprijinul statelor occidentale pentru Ucraina, inclusiv prin livrarea de arme, alimentează indirect și întăresc percepțiile deformate ale celor care consideră că SUA și NATO au un rol cheie în acest război, prin urmare mesajul Rusiei capătă context veridic. Spre exemplu, în una dintre știrile difuzate de către Prime TV la data de 08.02.2023 intitulată „Tancurile vor ajunge în martie”, sunt puse alături atât mesajele de livrare a armamentului militar de către Germania către Ucraina cât și declarația ministrului de apărare rus care spune că „SUA nu-și dorește finalizarea războiului în Ucraina, ci o îndeamnă să acapareze teritoriile ruse”²⁴. Pe de-o parte, jurnaliștii încearcă să ofere diversitate de opinii, pe de altă parte amplifică narativul propagandistic al Kremlinului. Declarația ministrului rus nu este susținută de fapte. În acest fel propaganda rusă reușește să folosească exigențele jurnalismului echidistant pentru a fi răspândită.

Știrile construite în acest fel, chiar dacă la o primă vedere reflectă Rusia într-o lumină negativă și actorii occidentali în context pozitiv, în fapt, nu fac decât să genereze în mentalul colectiv loc pentru dezinformarea rusă și reținere față de statele și instituțiile UE, validând acel ”adevăr fals” promovat de partea agresoare în război – Rusia. Mai mult, acestea induc neîncredere în instituțiile de apărare, creându-se o imagine de amenințare în loc să fie înțeles opusul.

²³ Vezi detalii aici: <https://stopfals.md/ro/article/top-22-de-falsuri-ale-anului-2022-180733>

²⁴ Vezi știrea aici: <https://primelestiri.md/ro/primele-stiri-8-februarie-21-00---129441.html>

Prin urmare, se poate explica de ce în Republica Moldova atitudinea față de NATO este în continuare nefavorabilă – 55.5% dintre respondenți sunt împotriva aderării țării la NATO (sondaj WatchDog.MD ianuarie 2023) și de ce în contextul mediului informațional actual nu se preconizează o descreștere a celor care sunt împotriva. Impactul media în modelarea opiniei publice în ceea ce privește NATO este mic pe de-o parte din cauza numărului redus de știri care reflectă această instituție, pe de altă parte pentru că mai mult de jumătate dintre cei care sunt împotriva NATO sunt vorbitori de limbă rusă, iar posturile TV care reflectă această instituție într-o manieră echidistantă nu au acces, sau au un acces scăzut, în mediile informaționale ale acestora.

Grafic nr.22. Pondere mențiuni NATO în luna decembrie 2022.

Turcia și China – în știrile TV

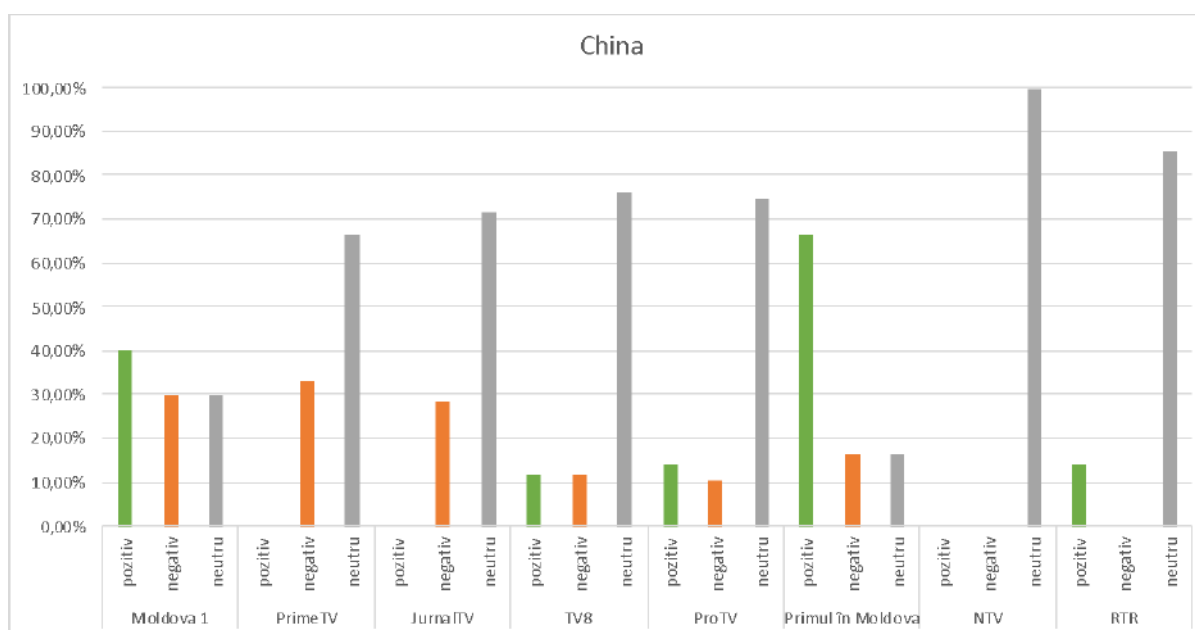
Turcia și președintele acesteia Recep Erdogan au acumulat în total 245 de mențiuni în știrile difuzate la cele opt posturi TV monitorizate. Numărul mențiunilor negative ce le revine celor doi subiecți este aproape dublu (93 de mențiuni) față de cele pozitive – 39 de mențiuni. Pe când în context neutru Turcia s-a regăsit în 113 mențiuni din totalul știrilor. Dintre cele 245 cazuri care au abordat subiectul, liderul turc a fost menționat doar de 46 de ori.

Prin comparație, liderul Chinei Xi Jinping a fost menționat în știrile posturilor TV doar de 5 ori dintr-un total de 100 de știri care au tratat în vreun fel subiecte referitoare la China. Din 100 de mențiuni, 18 cazuri au fost apreciate ca prezentând China într-un context negativ.

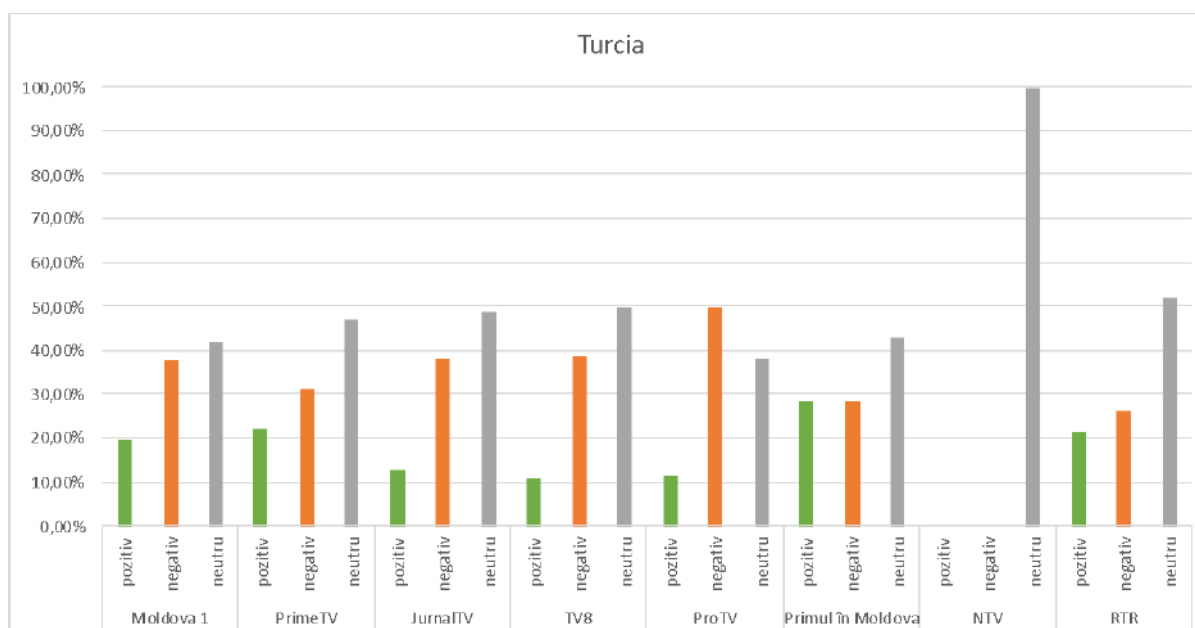
Obiectul ↓	Pozitiv	Negativ	Neutru	Total	Raport pozitiv/negativ
					v

Turcia	25	88	86	199	-63
Recep Erdogan	14	5	27	46	9
G. Turcia	39	93	113	245	-54
China	15	18	62	95	-3
Xi Jinping	0	0	5	5	0
G. China	15	18	67	100	-3

Tabel nr. 5. Numărul total de mențiuni pentru Turcia și China perioada decembrie 2022 – februarie 2023.

Grafic nr.23. Pondere mențiuni China perioada decembrie 2022 – februarie 2023.

Grafic nr.24. Pondere mențiuni Turcia perioada decembrie 2022 – februarie 2023.

Dintre toate posturile, Pro TV a fost cel care a abordat subiecte despre sau corelate cu Turcia cel mai frecvent – 52 de mențiuni, urmat de Jurnal TV – 47 de mențiuni și Moldova 1 – 45 de mențiuni. Tot la Pro TV s-au regăsit cel mai frecvent subiecte despre China – 28 în total. Referitor la China, ponderea știrilor care au reflectat subiectul în context negativ este aproape nesemnificativ și relativ proporțional la toate posturile monitorizate.

Revenind la Turcia, creșterea numărului știrilor care au menționat acest stat și liderul său s-a mărit semnificativ în luna februarie 2023 în contextul în care la 6 februarie 2023 Turcia și Siria au fost lovite de un cutremur devastator care a făcut multe victime. Prin urmare, majoritatea știrilor care difuzau informații despre victime și dezastru au fost apreciate ca având impact negativ. Cu toate acestea, reflectarea știrilor despre Turcia apreciate ca fiind într-un context nefavorabil nu a influențat în vreun fel reputația președintelui turc în rândul populației Republicii Moldova, menținându-se la un procent de aproximativ 30% ca nivel de încredere în rândul respondenților (sondaj WatchDog.MD ianuarie 2023; februarie-martie 2023).

Concluzii și recomandări

În Republica Moldova, televiziunea rămâne în continuare una dintre cele mai importante surse de informare alături de internet. Deși încrederea cetățenilor în televiziune scade, și mai ales în posturile TV din Federația Rusă sau de limbă rusă retransmise în Moldova, totuși încrederea în canalele TV autohtone rămâne preponderent constantă pentru aproximativ jumătate din populația țării. Ceea ce lipsește deocamdată este o înțelegere a ceea ce consideră cetățenii Republicii Moldova ca fiind media autohtonă sau media străină. În acest context, (1) recomandăm inițierea unei măsurători mai detaliate a percepției populației despre spațiul audiovizual de la nivel național.

Din monitorizarea a 8 posturi TV în lunile decembrie 2022, ianuarie și februarie 2023 se observă că se menține tendința printre posturile TV să prezinte actori precum Federația Rusă în context predominant negativ, iar Ucraina în context pozitiv și neutru. A mai ieșit în evidență și faptul că, deși actorii externi din Europa de Vest și SUA (Germania, Marea Britanie, Franța, UE și NATO) sunt prezenți constant în spațiul audiovizual din Republica Moldova, aceștia încă ocupă un loc marginalizat în totalul știrilor externe când sunt menționați ca entități separate (stat). Mai mult, în raport cu acești subiecți predomină mai degrabă o prezentare neutră (ceea ce sugerează că sunt menționați adiacent și nu formează de fapt conținutul știrilor) și mai puțin una pozitivă sau faptic negativă.

Dintre grupul actorilor și entităților occidentale, Uniunea Europeană a fost singura care, pe de o parte, a fost menționată mult mai frecvent, pe de altă parte, a fost adesea prezentată în context pozitiv (Grafic 7) fapt care se reflectă și în măsurarea opiniei publice printre cei care susțin aderarea țării la Uniunea Europeană.

Este necesar să punctăm că în știrile difuzate la posturile monitorizate se observă tendința valabilă în cazul tuturor subiecților de raportare la un stat sau entitate per ansamblu decât la

liderii și președinții care reprezintă aceste state sau entități. Atenția mică acordată de către știrile difuzate la nivel național pentru președintele unui stat extern poate justifica într-o oarecare măsură și de ce reputația (sau încrederea în acesta, așa cum este aceasta operaționalizată în sondaje) liderilor de țară se schimbă destul de lent în mentalul colectiv național.

Astfel, dacă analizăm comparativ opinia societății despre state și despre liderii acestora, putem cu ușurința sesiza că cetățenii Republicii Moldova sunt mai deschiși să evalueze pozitiv sau negativ un stat decât un președinte. Prin urmare, putem sugera că și datorită mențiunilor constante a Uniunii Europene și punctarea rolului clar pe care această entitate o are în politica externă în știrile posturilor monitorizate, a contribuit la o deschidere mai mare a populației față de integrarea Republicii Moldova în Uniunea Europeană. Ultimul sondaj relevant (ianuarie 2023) a înregistrat o cifră ce a depășit pragul de 50%.

Reieșind din aceste observații, sugerăm: (2) să se acorde o reflectare mai sporită nu doar a statelor dar și a liderilor acestor state, astfel încât să crească gradul de familiarizare a cetățenilor Republicii Moldova cu rolul, personalitatea și activitățile acestora; (3) să se recurgă la evaluarea atitudinii în general față de liderii statelor și nu la încrederea pe care cetățenii o au în aceștia. Operaționalizarea similară a atitudinii față de actori și state ne va ajuta să înțelegem dacă un cetățean percepe diferit termenii de încredere (indicator cu impact valoric mai mare) și simpatie (un impact mai moderat și cu un grad mai mare de depersonalizare) sau nu.

Chiar dacă în două din cele trei luni de monitorizare a posturilor TV incluse în perioada de analiză a acestui raport licența de emiteră a trei posturi TV a fost suspendată (NTV, RTR și Primul în Moldova), în perioada scurtă în care acestea au operat s-a putut remarca aceeași tendință identificată în studiul precedent. Mai exact, cele trei posturi cu licență suspendată au continuat să prezinte mai des actorii occidentali în context negativ, iar Federația Rusă în context neutru sau pozitiv comparativ cu alte posturi TV.

Suspendarea licenței celor trei posturi TV a generat o diminuare a opțiunilor audiovizuale la nivel național disponibile cetățenilor, contribuind astfel, ne așteptăm noi, la o creștere în popularitate a canalelor TV8, Jurnal TV și Pro TV. Doar că, din analiza sondajelor reiese că grupul țintă a spectatorilor celor opt canale monitorizate diferă. Spre exemplu, Jurnal TV și Pro TV sunt preferate de către vorbitorii de limbă română, iar posturile RTR și NTV de către utilizatorii vorbitori de limba rusă. Această realitate sugerează că, deși impactul mediatic al posturilor TV8, Jurnal TV și Pro TV a crescut, aceste canale TV nu includ majoritar și nu se adresează și cetățenilor vorbitori de limbă rusă. În lipsa de alternative de informare la TV, vorbitorii de limbă rusă sunt în căutarea resurselor disponibile în mediul online și social media ori prin alte metode inovative de captare a posturilor TV de limbă rusă, devenind și mai predispuși dezinformării. Prin urmare, acest lucru ne ajută să explicăm de ce există discrepanțe în percepția populației față de subiecte și vectori geopolitici în funcție de limba utilizată și de ce încă există o opinie favorabilă (deși la un nivel scăzut) față de Rusia.

Pentru a contribui la diminuarea acestei discrepanțe, recomandăm (4) posturile TV echidistante să co-opteze audiența vorbitoare de limbă rusă prin emisiuni și conținut adaptat cerințelor lingvistice și culturale a acestora; (5) creșterea frecvenței de prezentare în emisiunile TV a ceea ce reprezintă narativele de propagandă rusă referitoare la războiul din Ucraina și argumentarea falsității acestora, inclusiv distribuirea demitizării acestor narative pe canalele social media și Telegram ale posturilor TV; (6) clarificarea rolului diferitelor state în război (direct, indirect, sprijin oferit părților implicate); (7) creșterea numărului de emisiuni analitice și de politică externă de calitate care să dezbată echidistant subiecte de importanță pentru Republica Moldova difuzate inclusiv în mediul online.